

Informe 2026

Postcreixement i transició ecosocial: **una agenda per a les polítiques públiques**

OBSERVATORI | **ECO
HUB**

Observatori de les transicions ecosocials

Hub Cooperatiu per la Transició Ecosocial — ECOHUB
Barcelona, octubre de 2026

Autoria

Rubèn Suriñach Padilla

Volem agrair a la Mireia Bosch Mateu, l'Adrià Garcia i Mateu, l'Enric Tello, la Sarah Bretschko, l'Adrià Auladell i l'Andoni Egia els seus comentaris a l'informe, i la col·laboració de totes les cooperatives/entitats sòcies de l'Ecohub: Espai Ambiental, El Risell, CICrA Justícia Ambiental, Nusos, Holon, Opcions i Research&Degrowth.

Amb el suport de:

#ESSBCN2030 Barcelona

Index

Pròleg	5
Resum executiu	9
Introducció	19
Capítol 1: Crisi ecosocial, final de la utopia neoliberal i interregne	22
Capítol 2: Anàlisi de marcs emergents per a l'abordatge de la crisi ecològica	28
Capítol 3: L'aterratge del postcreixement i la transició ecosocial a les polítiques públiques	36
Capítol 4: El què: criteris per aplicar el postcreixement a les polítiques públiques	42
Capítol 5: El com: governança i coproducció de polítiques públiques per les transicions	51
A) Governança anticipatòria i l'estudi de les transicions	51
B) Treball per reptes i creació d'agendes compartides	63
C) Els punts d'entrada estratègics per a la democratització econòmica	68
Conclusions i recomanacions finals	77

Pròleg

Kairós és ara

Yayo Herrero

Travessem una crisi de civilització, una mutació radical que desestabilitza tots els conceptes habituals per entendre el món. Ens trobem en el punt crític en què les seves conseqüències comencen a descomposar, no només les estructures socioeconòmiques, sinó també les institucions polítiques i el sistema de creences i valors que configura i dona sentit a una determinada cultura. En aquest sentit, és una crisi total que de cap manera significa l'extinció, però sí una revolució inevitable, plagada de sorpreses i de destí immediat incert.

Vivim confinats en una fina capa d'uns pocs quilòmetres d'espessor que recobreix el nostre planeta Terra. En aquesta zona crítica¹, hem d'aprendre a viure en temps de caos climàtic, pèrdua de biodiversitat, alteració dels cicles i de les relacions que s'entretreuen entre els éssers vius, i declivi dels béns que apuntalaven les promeses d'un món que ja no existeix. Diu Bruno Latour que el món que se'ns ensorra se'ns ha tornat estrany i que hem d'aprendre a rehabilitar-lo, a sostenir-lo.

Perquè la idea de sostenibilitat sigui políticament útil, cal plantejar-se què és necessari i què podem i hem de sostenir en temps de precarietat, migracions forçoses i amenaces de guerra. Els éssers humans no podem sostenir la trama de la vida. Aquesta se sosté per si mateixa. El que volem sostenir són les vides quotidianes, concretes i vulnerables dins de la zona crítica.

Posar la vida al centre és una tasca política que renuncia a les dreceres. Posa el focus en la producció i la reproducció de les condicions de vida, no de qualsevol tipus de vida, sinó de vides dignes, viscudes amb sentit i amb consciència que mantenir-nos vius és el resultat d'actes intencionals. Això s'ha de fer des de baix; es pot replicar en molts espais i àmbits, en tants com sigui possible. També s'ha de fer a les institucions, que necessiten urgentment brúixoles que orientin cap a possibilitats que realment ho siguin. Exigeix processos d'educació social compartida, perquè el més difícil és desprendre's del llast d'una cultura profundament arrelada.

En termes generals, a escala global, no estem ben preparades per emprendre aquest camí. No perquè no existeixi un repertori ric de propostes viables que anomenem alternatives, sinó perquè l'alternativa es pot convertir en una cosa monstruosa si s'inscriu dins del mateix ordre econòmic i polític que s'està podrint. Aquesta afirmació no és una declaració d'impotència, sinó el reconeixement d'un punt de partida. Estem obligades a emprendre un canvi que no consisteix només a substituir tecnologies, regulacions o ordenances. Ens obliga a transformar les nostres maneres de ser i d'estar al món i, amb elles, tots els dispositius i les eines per posar-los al servei de la conservació de la vida.

1 Bruno Latour, *Habitar la Tierra*, op. cit., p. 11.

Marina Garcés diu que el futur no existeix, que és el resultat de la imaginació, «el reflex de totes les llums i les ombres que projecten els nostres presents, els seus límits, els seus desitjos i les seves conviccions»². Si el futur no existeix, l'esperança es conjuga en present continu i l'aproximació a l'horitzó desitjat és una successió de passos infinitesimals. El futur és, llavors, un projecte per imaginar. Projectar implica idear, planificar, ordinar, forjar, dissenyar, sorprendre, limitar, assajar, explorar, avaluar... Emulant Angela Davis, reconeixem l'esperança com una disciplina. L'esperança és un camí que il·lumina la possibilitat d'un destí desitjat a través dels múltiples projectes que posem en marxa.

Empedrar aquest camí, que ens permeti avançar amb esperança, exigeix, en primer lloc, reconèixer i saber on som. En segon lloc, ens obliga a imaginar algun futur desitjable. El tercer requisit és construir projectes que ens ajudin a fer passos en la bona direcció.

El treball que s'exposa a continuació reuneix les tres condicions. No s'enganya en el diagnòstic, apunta cap al futur desitjable d'una transició ecosocial justa i s'atreveix a traçar camins. Atrevir-se a assenyalar quins passos cal fer, és un acte de valentia. Ningú no té receptes segures i qualsevol sender que emprenguem ens conduirà, de vegades, a l'error. Tolerar i acceptar l'error és imprescindible per poder avançar cap a qualsevol lloc encara inexplorat.

Nancy Fraser es pregunta si podem concebre un projecte emancipador contrahegemònic de transformació social amb prou amplitud i visió per

confederar les lluites de múltiples col·lectius, moviments i sindicats amb l'objectiu de desterrar el capitalisme caníbal. Com diu ella: res que no sigui aquest projecte, no ens podria ajudar.³

Donar a llum una transició ecosocial que permeti fer front a les polítiques distòpiques i mutants requereix construir amplis consensos i acords. Això passa, necessàriament, per desplegar debats ciutadans, grans i petits, que situïn a l'esfera pública i a l'agenda política les qüestions relacionades amb les transicions inajornables. Es tracta d'una tasca que combina l'educació i la política, si és que mai han estat separades.

Aquest treball vol contribuir a construir aquest projecte. Inevitablement, una de les responsabilitats de les institucions polítiques i socials compromeses, és esforçar-se per obrir aquestes converses en el seu si i intentar generar espais perquè les transicions ecosocials justes puguin esdevenir una realitat.

Esforçar-se a pensar com serien aquestes transicions, o com vulguem anomenar-les, no ens assegura que aquestes es produeixin, però, si es pensen col·lectivament, permet experimentar la potència de la societat civil a l'hora d'assenyalar cap a on vol que transcorri la vida en comú. Disposar de propostes per escrit elimina, a més, l'exigència recurrent de presentar alternatives que recau, curiosament, no sobre qui crea els problemes o fins i tot té responsabilitats de govern, sinó sobre qui els denuncia. La suposada absència de propostes es fa servir sovint per

² Marina Garcés, El tiempo de la promesa. Barcelona: Anagrama, 2023, p. 87.

³ Nancy Fraser, Capitalismo caníbal, op. cit., 2023.

deslegitimar aquells que s'organitzen per exigir canvis. Aquí hi ha una proposta.

Si fa un parell de mesos preguntaves en qualsevol espai organitzat quin era el sentiment predominant, les paraules més freqüents eren incertesa, por, impotència... Poques setmanes després, alhora que els titulars dels diaris se centren en les pròximes eleccions generals a l'Estat espanyol, moltes persones miren cap a la gent que ocupa places i organitza una vaga general, cap a l'estudiantat de París, cap a les persones que es mobilitzen a Albània, a Itàlia, a Alemanya... La incertesa continua existint, però sembla que els sentiments humans menys desitjables de viure, quan es polititzen i esdevenen col·lectius, es transformen en potència, esperança i alegria.

Arreu apareixen evidències que mostren que, la política institucional no girarà al voltant de la sostenibilitat de la vida, fins que no comencin a sorgir coàguls de vida social i comunitària que disputin la cultura del desconcert i comencin a construir el sòl d'una nova civilització.

Existeixen força experiències alternatives que són fruit de col·laboracions publicocomunitàries. Hi ha institucions públiques, o parts d'aquestes, que treballen amb les comunitats per trobar maneres diferents de distribuir el poder i estimular l'autoorganització. Estem envoltats d'exemples: les associacions de mares i pares d'alumnes que treballen amb els claustres de les escoles; la col·laboració amb persones progressistes de l'àmbit de la judicatura o de la fiscalia, amb professionals dels serveis socials o dels departaments d'urbanisme, de la sanitat, de les infraestructures culturals... A les institucions i a les estructures de l'Estat

també hi ha projectes, persones i polítiques públiques que són favorables i amb les quals cal col·laborar per construir projectes i cercar aliances. Treballs com aquest que es presenta poden constituir un terreny ferm sobre el qual començar a caminar, construint-lo i reconstruint-lo sobre la marxa.

Kairós és una paraula d'origen grec que designa un d'aquells moments de la història d'una societat en què els marcs de referència experimenten una sacsejada, una metamorfosi dels principis i dels símbols fonamentals. Moments de ruptura que revelen aspectes de la realitat prèviament inimaginables, però que, un cop percebuts, ja no es poden deixar de veure.

Kairós és el tipus d'època en què els esdeveniments tendeixen a succeir.

Kairós és ara.

Resum executiu

Resum executiu

La crisi ecosocial està transformant les condicions materials, polítiques i culturals en què es desenvolupa la nostra societat. El canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat, l'esgotament de recursos i la creixent inestabilitat geopolítica posen en qüestió les bases materials del model econòmic actual. Al mateix temps, la crisi de la modernitat i del neoliberalisme ha erosionat la capacitat d'imaginar horitzons de prosperitat compartida fora del capitalisme i del creixement econòmic. Mentre els mites del progrés es descomposen amb la caiguda del neoliberalisme i l'aliança atlàntica, la manca d'horitzons de futur augmenten el malestar social, la incertesa i els discursos d'odi.

Davant d'aquest context, aquest informe parteix d'una doble necessitat: assumir amb realisme els límits biofísics del planeta i, alhora, recuperar la capacitat d'imaginar alternatives al sistema actual. No n'hi ha prou amb diagnosticar la crisi ecològica. Cal construir projectes polítics capaços d'articular respostes a les necessitats materials de la població, generar noves legitimitats i obrir camins de transformació.

L'objectiu d'aquest document és, doncs, obrir horitzons d'expectativa i oferir eines per a la gestió col·lectiva i la governança de la incertesa i l'anticipació. I ho fem articulant tres conceptes -postcreixement, poscapitalisme i transició ecosocial- per tal de generar un marc compartit, prou compromès amb els reptes que tenim davant, però prou obert establir-hi una conversa col·lectiva.

1. Crisi ecosocial, final de la utopia neoliberal i interregne

El primer bloc de l'informe situa la transició ecosocial en un triple context de crisi: **material, cultural i polític**.

En primer lloc, la crisi ecològica ja no pot entendre's únicament com una qüestió climàtica. El canvi climàtic se suma a la pèrdua de biodiversitat, la degradació dels ecosistemes i les creixents dificultats per garantir l'accés a energia i materials. El metabolisme de les societats humanes està superant els límits dels ecosistemes que el sostenen. Aquesta situació genera un escenari d'urgència, però també d'incertesa i imprevisibilitat.

La perspectiva de la societat del risc d'Ulrich Beck permet aprofundir en aquesta dimensió: la modernitat ha generat, a través del seu propi desenvolupament tecnològic i econòmic, riscos que les institucions tenen dificultats per gestionar. Davant d'això, l'informe planteja la necessitat d'incorporar el **realisme ecològic** com a punt de partida de qualsevol procés de transició.

En segon lloc, existeix una crisi dels imaginaris polítics. L'hegemonia neoliberal i la desaparició de les grans narratives de progrés han contribuït a naturalitzar la idea que no existeixen alternatives coherents al capitalisme. Fredric Jameson i Mark Fisher ens ajuden a comprendre aquesta profunda crisi de la imaginació política i la seva descripció del **realisme capitalista**, amb la recurrent frase pronunciada per Jameson que és més fàcil imaginar el final del món que el final del capitalisme.

En tercer lloc, aquesta crisi material i cultural es desplega en un context polític caracteritzat per la crisi del marc econòmic global, la inestabilitat geopolítica i l'augment de l'extrema dreta. L'informe interpreta aquest moment com un **interregne**: una etapa en què els consensos històrics es debiliten sense que encara s'hagi consolidat un nou bloc hegemònic.

Aquesta situació conté, però, una oportunitat política. La ruptura dels consensos existents pot permetre construir noves legitimitats i nous imaginaris al voltant d'un **bloc històric ecosocial**.

UNA DOBLE TASCA POLÍTICA

- **Assumir el realisme ecològic** per entendre les condicions materials de la transició.
- **Desprendre's del realisme capitalista** per recuperar la capacitat d'imaginar altres formes d'organitzar la vida econòmica i social.
- L'anticipació estratègica i la construcció d'imaginaris de futur poden actuar així com a eines de mobilització política.

2. Marcs emergents per abordar la crisi ecològica

El segon bloc analitza els diferents marcs que actualment intenten donar resposta a la crisi ecosocial. L'informe no pretén establir una classificació conceptual definitiva, sinó oferir un **mapa orientatiu de les principals corrents de pensament presents en el debat**, especialment a Catalunya i a l'Estat espanyol.

La comparació mostra que existeixen diferències importants en el

diagnòstic de la crisi, les estratègies de canvi, el paper atribuït a l'Estat i les tradicions polítiques de les quals parteixen. Entre els marcs analitzats hi ha la modernització ecològica, l'ecoestat emprenedor, el postcreixement, diferents corrents del decreixement i l'ecosocialisme, els ecofeminismes, el postdesenvolupament, els moviments per la regeneració, el tecnofeudalisme i l'econacionalisme tradicionalista.

La diversitat d'enfocaments la llegim com també el reflex d'un **diagnòstic compartit sobre la centralitat de la crisi ecosocial**, però, evidentment, amb propostes molt diverses i, en alguns casos, antagonistes.

L'informe posa especialment el focus en quatre conceptes: **decreixement, postcreixement, poscapitalisme i transició ecosocial**.

La proposta és establir entre aquests conceptes una relació funcional. El decreixement pot entendre's com la **condició material** que hauran d'afrontar les economies en un context de límits planetaris. El postcreixement permet posar l'accent en la **finalitat**, és a dir, en la construcció de societats que no depenguin del creixement econòmic per garantir el benestar. I la transició ecosocial fa referència al **procés sistèmic** de transformació que permet avançar des del sistema actual cap a aquest nou horitzó.

A aquest horitzó s'hi incorpora també el concepte de **postcapitalisme**, entès com una forma d'organització socioeconòmica basada en la democràcia econòmica i en una pluralitat de formes d'organització — públiques, cooperatives i comunitàries— capaces de garantir la prosperitat i el benestar dins dels límits planetaris.

CAP A UN MARC DE TREBALL COMPARTIT

L'informe proposa no entendre decreixement, postcreixement i transició ecosocial com a marcs necessàriament contraposats, sinó com a conceptes que poden ocupar funcions diferents:

DECREIXEMENT → condició material

POSTCREIXEMENT → horitzó o finalitat

TRANSICIÓ ECOSOCIAL → procés de canvi sistèmic

POSTCAPITALISME → forma d'organització socioeconòmica d'aquest horitzó

Aquesta articulació permet passar del debat terminològic a una formulació més operativa d'un projecte de transformació.

3. L'aterratge del postcreixement i la transició ecosocial a les polítiques públiques

La tercera part fa un pas més: si el postcreixement i la transició ecosocial són horitzons de transformació, **com es poden convertir en criteris per orientar les polítiques públiques?**

L'informe identifica un espai especialment rellevant entre dues escales d'intervenció. D'una banda, existeixen propostes de caràcter macroeconòmic —com la reducció de la jornada laboral o la renda bàsica— que requereixen transformacions estructurals i canvis institucionals de gran abast. De l'altra, hi ha una gran diversitat d'iniciatives locals i pràctiques d'economia social i solidària que experimenten amb formes alternatives d'organització econòmica, però que poden trobar límits d'escala, accessibilitat o viabilitat.

Entre aquestes dues escales existeix un marge important d'experimentació política, especialment en l'àmbit municipal i supramunicipal.

El municipalisme no pot resoldre per si sol les transformacions estructurals, però sí que pot actuar com a espai d'experimentació, articulació i construcció de capacitats. Les polítiques municipals poden intervenir sobre les infraestructures, els serveis i les relacions quotidianes que configuren les formes de vida.

Per tal de construir una metodologia de treball per a l'aplicació de la mirada postcreixentista a les polítiques públiques (sobretot municipals), l'informe posa en relació diferents enfocaments que s'han anat donant els darrers anys: el municipalisme postcreixentista, els municipis en transició, l'economia social i solidària, els comuns urbans i el dret a la ciutat, etc.

L'informe sintetitza aquestes aportacions en **sis mirades** que haurien d'emmarcar una intervenció pública orientada al postcreixement:

1. **Decreixement metabòlic i regeneració:** reduir els consums d'energia, aigua, materials i emissions i impulsar la regeneració dels sistemes naturals.
2. **Necessitats bàsiques i sosteniment de la vida:** situar al centre la satisfacció de les necessitats i les activitats que fan possible la reproducció de la vida.
3. **Ruptura de les dependències del creixement:** reduir les dependències econòmiques i financeres que obliguen les institucions i els territoris a perseguir un creixement continu.

4. **Béns comuns i economies comunitàries i cooperatives:** reforçar una economia plural basada en formes diverses de propietat, gestió i provisió.
5. **Relocalització i resiliència:** reduir dependències externes i reforçar les capacitats econòmiques i comunitàries locals.
6. **Governança compartida i coproducció:** avançar cap a formes de decisió i gestió publicocomunitàries.

4. El què: nou criteris per aplicar el postcreixement a les polítiques municipals

A partir de les sis mirades anteriors, l'informe proposa **nou criteris** que permeten traslladar el postcreixement a la pràctica quotidiana de les polítiques municipals.

No es plantegen encara com un sistema exhaustiu d'indicadors, sinó com una **matriu de preguntes per orientar la reflexió i la presa de decisions**.

LA MATRIU DE 9 CRITERIS PER APLICAR EL POSTCREIXEMENT

1. Límits planetaris

La política redueix o augmenta la pressió sobre el clima, la biodiversitat i els recursos naturals?

2. Bàsics vitals i justícia social

Garanteix condicions de vida dignes i redueix desigualtats?

3. Cooperació o competència

Incentiva formes de cooperació, comunitat i provisió col·lectiva o reforça la competència mercantil?

4. Retorn de la inversió

Quin retorn prioritza: financer, social o ecològic?

5. Funció dels actius

Els actius generats es conceben com a béns públics, béns comuns o actius privats?

6. Local o global

La política redueix o incrementa les dependències de fluxos globals de materials, energia i capital?

7. Resiliència

Augmenta la capacitat del municipi per afrontar crisis climàtiques, energètiques o econòmiques?

8. Dependències del creixement

La política és viable sense un creixement econòmic continu?

9. Governança

Promou formes de decisió democràtica, participació vinculant i gestió comunitària?

Aquesta matriu permet ampliar la mirada sobre les polítiques públiques. No es tracta només de preguntar si una política és més o menys eficient,

sinó **quin model econòmic, social i ecològic contribueix a reproduir**.

L'informe proposa, a més, incorporar aquests criteris als instruments de diagnòstic i mesura del desenvolupament econòmic local. En aquest sentit, analitza dues experiències: el **City Dònut de Barcelona**, que integra dimensions socials i ecològiques en el diagnòstic de la ciutat, i **MesuraDEL de la Diputació de Barcelona**, que ofereix un sistema ampli d'indicadors per analitzar el desenvolupament local.

Els dos casos mostren que ja existeixen eines per superar una mirada estrictament econòmica del desenvolupament, però també que hi ha marge per incorporar-hi de manera més sistemàtica les dimensions pròpies del postcreixement.

5. El com: governança i coproducció de polítiques públiques per a la transició

L'informe planteja que orientar correctament les polítiques —el **què**— no és suficient. Per impulsar transformacions ambicioses cal crear les **condicions de possibilitat i legitimitat** que permetin implementar-les.

Per això, el segon gran bloc d'aterratge se centra en el **com**.

L'anàlisi agrupa les experiències estudiades en tres grans famílies d'intervenció:

- **Governança anticipatòria i estudi de les transicions**
- **Treball per reptes i creació d'agendes compartides**
- **Punts d'entrada estratègics per a la democratització econòmica**

Governança anticipatòria: imaginar per poder actuar

En un context d'incertesa, la política pública corre el risc de quedar atrapada en la gestió del curt termini. La governança anticipatòria permet introduir explícitament el futur en els processos de decisió.

L'informe recull quatre aproximacions, que van des de la identificació de futurs probables i la reducció de riscos fins a la construcció col·lectiva de futurs desitjables i l'anàlisi crítica dels imaginaris que condicionen les decisions presents.

La principal aportació d'aquesta mirada és entendre que **imaginar futurs no és només predir què passarà**, sinó també construir capacitats col·lectives per afrontar la incertesa i, en determinats casos, començar a prefigurar els futurs que es volen fer possibles.

Els casos analitzats a -escenaris de reindustrialització verda de la Regió Metropolitana de Barcelona, els escenaris orientats a missions de la ciutat de Torí i la campanya **Futurs (im)Possibles**- mostren diferents maneres d'utilitzar aquestes eines.

EL FUTUR COM A EINA DE POLÍTICA PÚBLICA

La prospectiva pot servir per:

explorar futurs possibles i plausibles;

deliberar sobre els futurs que volem;

identificar riscos, oportunitats i trajectòries de canvi;

articular actors al voltant d'objectius compartits;

mobilitzar capacitats col·lectives;

i prefigurar en el present formes de relació coherents amb els futurs desitjats.

El cas de Futurs (im)Possibles resulta especialment rellevant perquè mostra com els processos d'imaginació poden contribuir a generar capacitat d'articulació política. A més, l'anàlisi dels resultats dels tallers fets durant aquesta campanya, mostra que la transició no necessàriament es produirà de manera ordenada, sino que molt probablement estigui marcada per disruptions ambientals i conflictes socials. La qüestió política central passa a ser, aleshores, la disputa pel sentit comú col·lectiu en el marc de cada un d'aquests conflictes.

Treball per reptes, missions i agendes compartides

La segona aproximació parteix de la identificació de reptes concrets i de la capacitat d'articular diversos actors al seu voltant.

La proposta de les missions orientades a reptes de Mariana Mazzucato aporta aquí una idea central: les administracions públiques poden tenir un paper actiu en la transformació econòmica, mobilitzant recursos, assumint riscos, experimentant i orientant els mercats.

A escala municipal, això es tradueix en la idea de **l'ajuntament emprenedor**: un govern local que no es limita a prestar serveis o corregir fallades de mercat, sinó que crea capacitats i ecosistemes per orientar la transformació ecosocial.

L'informe, però, assenyala una limitació important: les missions no poden definir-se únicament des d'una perspectiva experta o tecnocràtica. La identificació dels reptes i la definició de les respostes requereixen **espais amplis de deliberació i participació** que aportin legitimitat social.

En aquest punt apareix la metodologia de les **agendes compartides**, basada en l'articulació de quatre tipus d'actors —administració, empresa, acadèmia i societat civil— al voltant de reptes territorials.

Els casos de les agendes compartides de Terres de Lleida, Pirineu i Aran, de l'àmbit B-30 i del Bages mostren diferents formes d'aquesta articulació, així com diferents graus d'institucionalització i continuïtat en el temps.

El cas dels **pactes ecosocials de l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial** mostra, per la seva banda, una aproximació al treball per reptes i agendes compartides construïda plenament des de la societat civil organitzada, que combina un gran procés de diagnosi col·lectiva amb la definició de mesures i estratègies d'incidència política compartida entre diferents agents.

Punts d'entrada estratègics i democratització econòmica

La tercera aproximació recupera aportacions del municipalisme radical i de la democràcia econòmica.

La idea de partida és que el municipi no és només una escala administrativa, sinó que pot ser un **punt d'entrada estratègic per intervenir sobre les relacions quotidianes**: habitatge, alimentació, cures, mobilitat, energia, comerç o espai públic.

Aquests espais permeten desenvolupar polítiques prefiguratives: construir en el present formes d'organització i relació que anticipin les característiques de la societat futura desitjada.

En aquest marc, l'informe recupera també la idea de **dobble poder**: la transformació pot avançar simultàniament des de les institucions públiques i des de les iniciatives autònomes de la societat civil. Les primeres poden aportar recursos, regulació i legitimitat; les segones, autonomia, innovació i capacitat de mobilització.

Perquè aquesta estratègia funcioni, però, cal establir relacions de reconeixement i reforç mutu entre els actors institucionals i els actors comunitaris.

DE LA POLÍTICA SECTORIAL AL PROJECTE TRACTOR

Els punts d'entrada estratègics poden concretar-se en **projectes tractors**: intervencions amb capacitat de generar canvis materials, mobilitzar recursos i arrossegar altres actors.

L'informe identifica sis característiques:

Escala: fan un salt d'escala en volum de recursos i persones involucrades i, per tant, també en l'assumpció de riscos.

Espai físic: es materialitzen en un espai físic que facilita l'efecte demostració i fan palpables els canvis.

Treball: tenen un impacte sobre l'ocupació, en termes de creació d'activitat econòmica i llocs de treball.

Necessitats: donen resposta a necessitats de les persones, especialment de la ciutadania menys sensibilitzada i/o en situacions de vulnerabilitat.

Efecte d'arrossegament: pel seu volum, arrosseguen altres actors i

persones i impulsen un cercle virtuós d'activitat cooperativa/comunitària.

Multipropòsit: no responen només a un sol objectiu, sinó que cobreixen diversos objectius alhora.

Els casos d'**Hernani Burujabe** i de **Community Wealth Building a Preston** il·lustren aquesta aproximació.

Hernani mostra una arquitectura de planificació públic-econòmic-comunitària en què institucions, teixit econòmic i societat civil participen en la definició de necessitats, plans sectorials, prioritats i assignació de recursos. El cas també posa de manifest que aquests processos depenen fortament de les condicions contextuais: una cultura participativa prèvia, un ecosistema local d'ESS i una determinada estabilitat política.

Preston, per la seva banda, mostra com la contractació pública i les institucions àncora poden convertir-se en palanques de **Community Wealth Building**, orientant la despesa, la propietat, l'ocupació, els actius i les finances cap a la recirculació local de la riquesa.

L'experiència evidencia el potencial de passar d'un model d'extracció de valor a un model de **retenció i apropiació comunitària de la riquesa**, tot i que la seva traslació al context català està condicionada pel marc europeu de contractació pública i per la necessitat d'enfortir les capacitats del teixit econòmic local.

6. Conclusions i recomanacions finals

L'informe tanca el recorregut amb **quatre conclusions principals**.

1. La crisi ecosocial serà el terreny de la disputa política

La crisi ecosocial i les disrupcions que se'n derivin no constitueixen només un problema ambiental: seran un terreny central de disputa entre diferents projectes de societat. Per això, no n'hi ha prou amb disposar de diagnòstics ecològics. Cal construir **propostes consistents d'organització de la vida econòmica i imaginaris de futur** capaços de donar sentit a la transformació.

La primera aportació de l'informe es resumeix així: cal assumir el realisme ecològic i, simultàniament, desprendre's del realisme capitalista.

2. La conjugació entre postcreixement, transició ecosocial, decreixement i poscapitalisme

La multiplicitat de conceptes i propostes pot llegir-se com un símptoma d'un diagnòstic compartit, però també de la dificultat per construir projectes polítics clars i consistents.

Davant d'aquesta situació, l'informe proposa utilitzar **postcreixement i transició ecosocial** com a marcs especialment útils des del punt de vista comunicatiu i articulador.

El decreixement assenyalava la condició material; el postcreixement, l'horitzó; la transició ecosocial, el procés de canvi; i el postcapitalisme, una possible forma d'organització socioeconòmica basada en la

democràcia econòmica i la pluralitat de formes públiques, cooperatives i comunitàries.

L'OBJECTIU DE LA TRANSICIÓ

Emprendre un procés de canvi sistèmic que abordi simultàniament el decreixement energètic i material dels nostres metabolismes socials i l'abandonament del capitalisme com a forma dominant d'organització socioeconòmica, avançant cap a una societat postcreixentista i postcapitalista on el benestar no depengui del creixement econòmic i la prosperitat es construeixi dins dels límits planetaris.

3. Dels marcs teòrics, a les eines per intervenir: la matriu de criteris

La tercera conclusió és la necessitat de convertir els marcs conceptuals en eines capaces d'orientar les polítiques públiques.

Les sis mirades i els **nou criteris** proposats constitueixen una primera matriu per fer-ho. La seva utilitat no és només avaluar polítiques concretes, sinó ampliar la concepció del desenvolupament econòmic local incorporant dimensions ecològiques, socials, comunitàries, territorials i democràtiques que sovint queden fora dels sistemes convencionals de diagnòstic i mesura.

En aquest sentit, una línia de treball futura seria **convertir aquests criteris en indicadors i eines de diagnòstic més sistemàtiques**.

4. El «com» és tan important com el «què»

La quarta conclusió té a veure amb els processos i la **construcció de legitimitats**. L'anàlisi de la crisi ecosocial ens pot permetre entendre **quan** hem d'intervenir. El postcreixement i la matriu de criteris ens permet entendre sobre **què** hem d'intervenir. Però a l'hora d'impulsar canvis sistèmics, la clau de volta es troba en el **com**, és a dir, la creació de les condicions de possibilitat per impulsar les polítiques postcreixentistes. A més, amb les polítiques ambientals, històricament percebudes com a restrictives o limitadores, és especialment important avançar sobre unes bases sòlides.

En aquest sentit, l'informe proposa conjugar aquestes aproximacions d'aquesta manera:

Governança anticipatòria: permet imaginar i deliberar sobre futurs plausibles, així com crear visions de futur compartides i processos d'empoderament col·lectiu en relació als futurs construïts.

Treball per missions: tradueixen aquests futurs en objectius estratègics compartits. El focus es posa en un repte a resoldre i es genera un procés d'articulació d'actors al voltant de la resolució del repte en qüestió.

Agendes compartides: generar espais de deliberació amplis i plurals que facin que les propostes que emergeixen tinguin un ampli consens i, per tant, gaudeixin de molta legitimitat social.

Ajuntament emprenedor: mobilitza capacitats públiques i recursos per orientar la transformació. La funció d'un govern local no es limita a

prestar serveis o corregir fallades de mercat, sinó que pot orientar estratègicament la transformació ecosocial del territori.

Punts d'entrada estratègics o projectes tractor: enfocar les intervencions en els espais on les persones mantenen relacions quotidianes molt intenses (habitatge, mobilitat, cures, alimentació, espai públic...) per construir en el present les pràctiques i institucions del futur.

Doble poder: transformar la societat actuant simultàniament des de les institucions públiques i des de les iniciatives autònomes de la societat civil, reforçant la capacitat de totes dues per impulsar el canvi.

(01) Introducció

(01) Introducció

Hem de començar un nou informe parlant de la crisi ecosocial –o de la policrisi o crisi sistèmica– que ens amenaça com un núvol negre en l’horitzó i que, alhora, travessa la vida de milions de persones en la seva quotidianitat des de fa anys i panys. Hem de començar un nou informe parlant de l’emergència climàtica i de la superació de set dels nou límits planetaris; de l’esgotament dels recursos energètics i la militarització del món per assegurar el proveïment de matèries primeres estratègiques; d’un desenvolupament desbocat de la intel·ligència artificial que fa que les lleis de la robòtica d’Isaac Asimov deixin de ser normes d’un univers de ficció...

Malgrat tot això, probablement, la principal crisi que tenim és la incapacitat de pensar en sortides justes i emancipadores dels reptes majúsculs que s’expandeixen davant nostre a mesura que ens endinsem al segle xxi. I aquesta incapacitat, aquest no ser capaç de donar una resposta col·lectiva a uns reptes que semblen cada cop més insalvables, ens inunda de por i angouxa, ens desincentiva a mirar el futur i ens acomoda en un present continu –que, de fet, prou difícil és tirar endavant. O, encara pitjor, ens porta a aferrar-nos a respostes dures i a culpables fàcils, alimentant els discursos d’odi i la pujada de l’extrema dreta. Molta gent mira al passat per donar resposta al present, abraçant la retroutopia –i la nostàlgia travessa tots els colors de l’espectre polític–, tot i que, en realitat, la manca de respostes ve del que Reinhart Koselleck va descriure com l’allunyament entre l’experiència i l’expectativa: el futur

deixa de poder ser deduït del passat. Consegüentment, els grans conceptes polítics de la modernitat –progrés, revolució, emancipació, socialisme, etc.– que funcionaven com a projectes de futur no semblen capaços d’obrir horitzons d’expectativa avui.

Quan parlem d’horitzó d’expectativa, no es tracta de tenir una predicció perfectament definida del que volem ser, sinó de ser capaços de delinear un full de ruta cap a un futur esperançador, que permeti mobilitzar esperances i desitjos i que, sobretot, ens incentivi a treballar col·lectivament per aconseguir-ho. O, si més no, com exposa Ulrich Beck, generar processos d’anticipació col·lectiva als riscos als quals estem exposats com a societat, ja que això té una capacitat d’empoderament col·lectiu que pot canviar radicalment la política global.

En tot cas, aquest informe busca precisament això: obrir els horitzons d’expectativa i oferir eines per a la gestió col·lectiva de la incertesa i l’anticipació. Per fer-ho, més enllà de generar un breu diagnòstic sobre el present (capítol 1) i d’analitzar els marcs existents per abordar la crisi ecosocial (capítol 2), formulem una proposta concreta per aplicar la mirada postcreixentista i postcapitalista a les polítiques públiques, i accelerar així els processos de transició (capítol 3). Al capítol 4 aprofundim en l’aterratge i proposem una matriu de criteris per valorar l’aplicació de la mirada postcreixentista i postcapitalista a les polítiques públiques. Finalment, al capítol 5, aprofundim en casos pràctics i estratègies per introduir aquestes mirades en les polítiques públiques

des de tres mirades o conjunt d'estratègies: la governança anticipatòria i el treball d'escenaris de futur; el treball per reptes i la creació d'agendes compartides, i els punts d'entrada estratègics per a la democratització econòmica que proposa el municipalisme radical.

Fruit, potser, d'aquesta crisi d'imaginació política, els futurs que imaginem i proposem en aquest informe, els anomenem a partir del prefix “post” –postcreixement, postcapitalisme. O potser no és fruit de la falta d'imaginació, sinó que és una invitació a la creació col·lectiva: preferim no recórrer a conceptes preexistents i, en tot cas, el que vingui –un cop hàgim fet la transició més enllà de la societat del creixement i del capitalisme– ja ho anomenarem entre tots i totes.

(Capítol 1)

Crisi ecosocial, final de la
utopia neoliberal i interregne

(Capítol 1) Crisi ecosocial, final de la utopia neoliberal i interregne

Crisi ecològica i societat del risc

Avui dia és impossible negar la situació de crisi ecològica en què ens trobem. Aquesta crisi té la seva expressió més visible en el canvi climàtic, que ens situa en un context d'urgència i imprevisibilitat. En el primer cas, la urgència té a veure amb la necessitat d'incrementar els esforços de mitigació per evitar els pitjors escenaris d'escalfament. En el segon cas, l'escalfament ja existent ens aboca a un escenari climàtic incert, on és urgent millorar les condicions d'adaptació i resiliència. La crisi ecològica, però, no té a veure només amb el canvi climàtic, sinó que es tracta d'un problema que va més enllà: el 2023 s'havien superat sis dels nou límits planetaris¹. Així doncs, parlem d'un procés sistèmic segons el qual el metabolisme socioeconòmic de les societats humanes està sobrepasant els límits dels ecosistemes que el sostenen². Aquests límits, a més, s'estan fent palesos ja en la capacitat d'apropiació de materials i energia dels sistemes naturals, especialment en relació amb els combustibles fòssils i alguns minerals crítics necessaris per als processos d'electrificació que es plantegen com a via majoritària i principal per abordar la crisi ecosocial³.

Ulrich Beck, amb la seva formulació de la societat del risc, aprofundeix en la dimensió material i psicosocial de la crisi ecològica i argumenta que hem entrat en una segona fase de la modernitat en què, a causa dels seus propis desenvolupaments, s'han generat **amenaces –“incerteses manufacturades”– que les institucions modernes tenen dificultats per gestionar**⁴:

“(…) la modernitat s'enfronta amb el potencial destructiu del seu propi mode de desenvolupament social i tecnològic sense haver adoptat les respostes adequades.”

Fins i tot el Fòrum Econòmic Mundial, en la seva anàlisi de riscos globals a deu anys vista publicat el 2025⁵, situava quatre factors ambientals com a riscos més severos esperables: fenòmens climàtics extrems, pèrdua de biodiversitat i col·lapse d'ecosistemes, canvis crítics en els sistemes de la Terra i escassetat de recursos. Josep Espluga aprofundeix en aquesta relació entre percepció del risc i crisi ecològica, analitzant les respostes socials a la transició ecològica i els canvis que comporta des de la perspectiva de la percepció social dels riscos en les seves diferents dimensions: de salut, ambientals, econòmiques, socioculturals i politicoinstitucionals⁶.

1 RICHARDSON, K.; STEFFEN, W.; LUCHT, W.; BENDTSEN, J.; CORNELL, S. E.; DONGES, J. F.; FETZER, I. [et al.] (2023). “Earth beyond six of nine planetary boundaries”, *Science Advances*, 9(37).

2 STEFFEN, W.; RICHARDSON, K.; ROCKSTRÖM, J. [et al.] (2015). “Planetary boundaries: guiding human development on a changing planet”, *Science*, 347(6223), Article 1259855.

3 MARGALEF, O.; PÉREZ, A. (2024). “La doble crisi energètica i climàtica: llindars i disruptions”, *Futurs (im)possibles. Propostes i imaginaris per una transició ecosocial*. SURIÑACH, R. i VILASECA, E. (coords.). Sant Cugat: Pol·len Edicions i Escola de Transicions, p. 28-45.

4 BECK, U. (2008). *La sociedad del riesgo mundial*. Barcelona: Paidós.

5 ELSNER, M.; ATKINSON, G.; ZAHIDI, S. (2025). *Global Risks Report 2025*. Ginebra: Fòrum Econòmic Mundial. Disponible a: <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/>.

6 ESPLUGA TRENC, J. L. (2025). *Reptes socials de la transició ecològica*. Col·lecció Transformem, núm. 2. Barcelona: Departament de la Presidència.

Així doncs, podem argumentar que, a l'hora de fer front a qualsevol procés de transició ecològica, s'ha d'imposar el **realisme ecològic**, entès com la interiorització dels límits biofísics del planeta i la percepció realista dels riscos associats a haver-los superat.

Crisi de la modernitat, realisme capitalista i mort de les utopies

Un segon procés de fons a tenir en compte a l'hora de plantejar les respostes a la crisi ecosocial té a veure amb la crisi de la modernitat capitalista descrita per Fredric Jameson. Segons Jameson⁷, durant la segona meitat del segle xx, el capitalisme tardà genera una ruptura històrica amb la modernitat, expressada principalment a l'esfera cultural, amb la desaparició de les grans narracions de progrés i la pèrdua d'historicitat (entesa com la recurrència a la història per comprendre la pròpia vida i la societat), la qual cosa va donar lloc a la postmodernitat. Aquest fenomen, atiat per la caiguda de la Unió Soviètica, el TINA de Margaret Thatcher i el procés de globalització neoliberal, estén l'hegemonia capitalista fins a la pròpia consciència individual i col·lectiva, i naturalitza el sentit comú capitalista en els imaginaris col·lectius. Mark Fisher utilitza el terme realisme capitalista per descriure aquest fenomen de naturalització⁸:

“(...) la sensació generalitzada que el capitalisme no només és l'únic sistema polític i econòmic viable, sinó també que ara és impossible fins i tot imaginar una alternativa coherent a aquest sistema.”

Tant Jameson com Fisher (tot i que aquest últim problematitza el terme postmodernitat) sostenen que aquesta situació ens ha abocat a una profunda **crisi de la imaginació política**, amb la recurrent frase

7 JAMESON, F. (1992). *El posmodernismo o la lógica cultural del capitalismo avanzado*. Barcelona: Paidós.

8 FISHER, M. (2009). *Capitalist Realism: Is There No Alternative?* Winchester: Zero Books.

pronunciada per Jameson que és més fàcil imaginar el final del món que el final del capitalisme.

Sumant sobre aquest argumentari, des dels estudis sobre el pensament utòpic, Francisco Martorell argumenta que la crisi de la utopia o del pensament utòpic és un factor determinant a l'hora d'explicar la falta d'imaginació política.⁹ Aquesta crisi de la utopia té a veure amb la caiguda i perversió de les utopies històriques, i la criminalització o caricaturització d'aquestes dutes a terme pels pares intel·lectuals del neoliberalisme, com Friederich Hayek, en el que ell anomena utopofòbia. Quan les forces progressistes perden un horitzó de contesta atiat per la seva capacitat de pensar utòpicament, queden relegats a un rol defensiu:

“Atès que no existeixen noves respostes igualitàries a reprimir, l'estatu quo es dedica a desmantellar les antigues conquestes. Davant d'això, els activistes responen a la defensiva, protegint els assoliments dels avantpassats, en comptes de postular i reivindicar els seus.”

Com vèiem al punt anterior, la crisi ecosocial, si a alguna cosa ens obliga, és a tenir imaginació política per respondre de la manera més justa i democràtica possible a la crisi que tenim davant. Així doncs, proposem formular una contraposició de conceptes en relació amb els dos punts desenvolupats:

A l'hora de plantejar processos de transició ecològica, cal assumir el realisme ecològic mentre ens desprem del realisme capitalista, per desfermar així el desig i la política utòpica o, com a mínim, per generar processos imaginatius i comprensius d'anticipació estratègica, perquè la gestió d'aquesta anticipació té una força de mobilització que canvia fonamentalment la política global.

9 MARTORELL CAMPOS, F. (2019). *Soñar de otro modo: Cómo perdimos la utopía y cómo recuperarla*. Barcelona: Arpa.

Crisi del neoliberalisme, ansietat i viatge a la foscor

Si els dos punts anteriors ens informen del context material i cultural en què s'han de desplegar les respostes a la crisi ecosocial, hi ha un tercer element que caldria sumar a l'equació: el context polític.

Hi ha veus que argumenten que, des de la crisi financera de 2008, el capitalisme neoliberal com a sistema econòmic hegemònic hauria començat a debilitar-se, especialment fruit de l'evidència de la necessitat dels estats com a garants de l'estabilitat econòmica i financera¹⁰. Aquesta decadència s'ha vist accelerada amb la segona legislatura de Donald Trump al capdavant de la Casa Blanca, especialment arran de la guerra aranzelària desfermada pel govern nord-americà, el ressorgiment dels conflictes bèl·lics, els indicis de trencament de l'aliança atlàntica i la irrupció definitiva de la Xina disputant el lideratge –diplomàtic i econòmic– als EUA. Així doncs, el somni de progrés que es va instaurar als anys vuitanta de la mà del TINA també està en crisi. El símbol més clar d'aquesta ruptura, el tenim en la cursa tecnològica per l'electrificació, en què, després de dècades d'externalització industrial a la Xina, els països occidentals han quedat relegats a un segon pla en la seva capacitat de produir tecnologies renovables (i d'abastiment de les matèries primes necessàries per aquestes). Després d'anys d'irradiar superioritat moral a

la resta del món –mentre seguíem estirant del nostre llegat colonial per perpetuar les relacions de centre-perifèria–, ens adonem que Occident és, avui, una mica més perifèria del que era fa dues dècades.

El trencament de la utopia neoliberal el podem entendre com una crisi orgànica del bloc històric existent, i ens situa en el que Gramsci va descriure com a **interregne**. Més enllà de les grans lectures geopolítiques i dels impactes materials en el nostre dia a dia, aquest interregne té també uns efectes psicosocials molt clars: la por i la incertesa s'aguditzen, la percepció del risc es dispara i emergeixen **nous projectes polítics que es desprenen dels “consensos històrics”** generats després de la segona guerra mundial, especialment a Occident. Això explica l'emergència de l'extrema dreta i el ressorgiment del bel·licisme, amb el nexa comú de la cerca culpables i solucions “fàcils”.

Ara bé, aquesta crisi de règim també es pot llegir –l'hem de llegir, de fet– com a oportunitat per a la creació d'un **bloc històric ecosocial**. És a dir, també des dels actors que apostem per una transició ecosocial justa hem d'aprofitar el trencament dels consensos històrics i construir noves legitimitats socials.

En resum, podem concloure que el que podria semblar el final de l'hegemonia neoliberal ens dona un context propici per **atjar processos**

10 Stiglitz, J. E. (2019, novembre). “El fin del neoliberalismo y el renacimiento de la historia”, *Nueva Sociedad*. Disponible a: <https://www.nuso.org/articulo/crisis-neoliberalismo-historia-elites-capitalismo-protestas/>

d’imaginació política que es desprenguin del realisme capitalista i que tinguin en compte el realisme ecològic. De fet, hi ha indicis que aquesta efervescència creativa s’està donant (en tots els racons de l’espectre ideològic); per això en el següent punt analitzarem quins són els diferents marcs existents per abordar la crisi ecosocial avui.

- Introducció
- Capítol 1
- Capítol 2**
- Capítol 3
- Capítol 4
- Capítol 5
- Conclusions

(Capítol 2)

Anàlisi de marcs emergents
per a l'abordatge de la crisi
ecològica

(Capítol 2) Anàlisi de marcs emergents per a l'abordatge de la crisi ecològica

Amb el seu agreujament, la crisi ecològica pren cada vegada més centralitat en el debat polític i econòmic, i creua l'abordatge de la crisi ecològica amb tradicions polítiques històriques i amb nous plantejaments estratègics en un context global cada vegada més convuls. En el cas de la dreta i l'extrema dreta, malgrat no explicitar massa quins són els seus plantejaments sobre la crisi ecològica –sovint llançant cortines de fum per negar els problemes o minimitzar-los–, la seva estratègia de fons té a veure amb un abordatge profundament desigual i elitista. A mesura que anem cap a l'espectre més progressista del terreny polític, veiem que proliferen les propostes –i les divergències–, fins a arribar a amargs i –sovint– estèrils debats en relació amb el diagnòstic de la crisi –hi haurà col·lapse o no– i les intervencions estratègiques prioritàries –decreixement vs. Green New Deal.

Ens sembla pertinent compartir la reflexió de Yayo Herrero en relació amb la diversitat de marcs emergents, ja que creiem que és una de les veus més serenes en els debats polítics sobre l'abordatge de la crisi ecosocial¹¹:

“Hi ha diferències legítimes en les maneres de comunicar o d'establir prioritats i ritmes. Ecosocialisme, decreixement just, postcreixement, Green New Deal, ecofeminismes... Les propostes són diverses, i cada projecte polític o moviment social té el dret d'escollir les seves.

És legítim discrepar sobre les estratègies i els missatges que cal transmetre. El més important és saber què es pretén amb aquests termes, quin projecte de societat i de relació amb la natura i entre les persones hi ha al darrere. No tothom ha de fer el mateix ni posar el mateix èmfasi, però des del nostre punt de vista és fonamental que les propostes tinguin una consciència clara de la situació que travessem i una vocació de justícia i de redistribució; que siguin conscients del punt de partida i sàpiguen distingir les falses solucions.”

A la **taula 1** hem fet un recull d'aquells marcs emergents que creiem més rellevants a l'hora d'abordar la crisi ecològica, intentant discernir les diferències en termes de diagnòstic sobre la crisi ecosocial, estratègies de canvi principals, el paper de l'estat i les polítiques públiques, les tradicions polítiques en què es basen i exemples existents en la vida sociopolítica (amb una mirada posada, sobretot, en el que passa a l'Estat espanyol i Catalunya i, per tant, tenint en compte els biaixos que hi ha en termes del focus de la mirada).

11 HERRERO, Y. (coord.) (2024). *Transición Ecosocial Justa, Dossieres EsF*, núm. 54, Economistas sin Fronteras.

TAULA 01: Marcs emergents per abordar la crisi ecològica (elaboració pròpia)

Marc conceptual	Diagnòstic de la crisi ecològica	Estratègia de canvi i palanques de transformació	Paper de l'Estat	Tradicions polítiques	Exemples
Modernització ecològica	Externalitats ambientals gestionables mitjançant mercats, regulació i innovació tecnològica.	Eficiència energètica, innovació tecnològica, mercats de carboni, ecoinnovació empresarial.	<u>Paper instrumental</u> Regulador, creador d'incentius fiscals i suport a la innovació.	Liberalisme verd, economia ambiental neoclàssica. <u>Referents</u> Michael Porter, William Nordhaus.	Pacte Verd Europeu
Ecoestat emprenedor	Mirada crítica sobre el capitalisme però prioritització de la descarbonització i la transició energètica dins el sistema.	Transició energètica, aliances publicoprivades, polítiques industrials verdes.	<u>Paper reforçat</u> Estat emprenedor i regulador de mercats.	Reformisme verd, neokeynesianisme ecològic. <u>Referents</u> Emilio Santiago Muiño, Mariana Mazzucato.	Green New Deal; Renovem-nos.
Postcreixement	Crítica al PIB com a indicador de benestar i als límits del creixement econòmic.	Redefinició del benestar: sostres ecològics i mínims socials; reforma d'indicadors i institucions.	<u>Paper reforçat</u> Planificació de llarg termini i regulació estructural.	Economia ecològica, institucionalisme postcreixement. <u>Referents</u> Kate Raworth, Tim Jackson.	Economia del Dònut.

Marc conceptual	Diagnòstic de la crisi ecològica	Estratègia de canvi i palanques de transformació	Paper de l'Estat	Tradicions polítiques	Exemples
Decreixement comunalista	Aliança Estat-capital i sistema productivista com a causes de la crisi ecosocial.	Autoorganització comunitària, municipalisme, economia comunal i autogestió territorial.	Relació conflictiva amb institucions estatals; centralitat de governs municipals i comunitaris.	Anarquisme, municipalisme llibertari, ecologisme radical, confederalisme democràtic. <u>Referents</u> Murray Bookchin, Luis González Reyes.	Trobada Comunalismes, Fundació Emprius.
Ecosocialisme marxista clàssic	Capitalisme productivista i acumulació de capital com a causa de la crisi ecològica.	Lluita de classes, sindicalisme, democratització econòmica i planificació ecològica.	<u>Paper central</u> Planificació democràtica i transformació del sistema productiu.	Marxisme ecològic, economia crítica. <u>Referents</u> John Bellamy Foster, Michael Löwy, Andreas Malm.	Seguretat Social Alimentària, Infraestructures públiques per la transició.
Ecosocialisme decreixentista	Capitalisme productivista i creixement econòmic com a causa de la crisi ecològica.	Decreixement planificat de producció i consum, redistribució i democràcia econòmica.	<u>Paper central</u> Planificar el decreixement i garantir justícia social.	Marxisme ecològic amb economia ecològica. <u>Referents</u> Giorgos Kallis, Jason Hickel.	Green New Deal amb decreixement.

Marc conceptual	Diagnòstic de la crisi ecològica	Estratègia de canvi i palanques de transformació	Paper de l'Estat	Tradicions polítiques	Exemples
Ecofeminismes	Capitalisme productivista i patriarcat com a causes de la crisi ecològica.	Reorganització del treball, el temps i les cures; reconeixement d'interdependència i ecodependència.	<u>Paper reforçat</u> Polítiques públiques de reorganització del temps i transició ecosocial justa amb comunitarització.	Economia feminista crítica, feminismes materialistes, ecologia política feminista. <u>Referents</u> Yayo Herrero, Ariel Salleh, Nancy Fraser.	Transició ecosocial justa.
Postdesenvolupament	Crisi ecològica resultat de colonialisme, extractivisme i jerarquies nord-sud.	Defensa comunitària del territori, sabers indígenes, justícia ecològica global i decreixement al nord.	<u>Paper ambivalent</u> Reconeixement constitucional de drets de la natura i els pobles originaris, amb reforç de les institucions indígenes.	Pensament descolonial, antiextractivisme, Bon Viure. <u>Referents</u> Maristella Svampa, Alberto Acosta, Vandana Shiva.	Pacto Ecosocial e Intercultural del Sur.
Moviment per la regeneració	La crisi ecològica deriva de la degradació dels sistemes vius, l'extractivisme i una visió mecanicista de la relació societat-natura.	Regenerar ecosistemes, economies i comunitats mitjançant processos territorials, governança policèntrica i redisseny de sistemes socioecològics.	Estat facilitador i habilitador, amb fort protagonisme dels territoris i la governança multinivell.	Pensament sistèmic, ecologia, agroecologia, permacultura, economies regeneratives, disseny regeneratiu. <u>Referents</u> Daniel Christian Wahl, Bill Reed, Erika Zárate.	Moviment HOPE; Balkar Earth.

Marc conceptual	Diagnòstic de la crisi ecològica	Estratègia de canvi i palanques de transformació	Paper de l'Estat	Tradicions polítiques	Exemples
Tecnofeudalisme	Concentració extrema de poder tecnològic i financer; crisi ecològica subordinada a lògica tecnocorporativa.	Acceleracionisme tecnològic, governança corporativa global, tecnocràcia radical.	Paper marginal o substituït per corporacions tecnològiques.	Il·lustració fosca, neoreaccionarisme. <u>Referents</u> Nick Land, Curtis Yarvin.	Network State i Seasteading (assentaments autònoms dins del mar).
Econacionalisme tradicionalista	Crisi ecològica atribuïda a migracions i superpoblació del sud global.	Nacionalisme ecològic, control de fronteres, proteccionisme identitari.	Estat fort en seguretat i control migratori; economia subordinada a elits nacionals.	Etnonacionalisme, ecofeixisme. <u>Referents</u> Renaud Camus.	L'ecologia patriòtica de Rassemblement National (França).

La taula anterior intenta exposar de manera sintètica els diferents marcs que trobem avui per abordar la crisi ecosocial, i no pretén ser un exercici conceptual perfecte, sinó una eina per identificar, a grans trets, el mapa de corrents de pensaments que són avui presents sobretot a Catalunya.

En aquest informe, ens interessa posar el focus en alguns conceptes que creiem que tenen més potencial estratègic. El primer de tots és el **postcreixement**: com veiem a la taula, aquest era un concepte que estava històricament vinculat a un tipus d'abordatge de la crisi ecosocial, en què Tim Jackson genera un marc referencial (principalment a partir del llibre *Prosperity without growth*) i Kate Raworth fa operatiu amb la seva proposta d'Economia del Dònut. En els debats recents, tant en l'àmbit acadèmic com en el de la societat civil i el de les polítiques públiques, el concepte *postcreixement* ha anat agafant centralitat, sobretot en l'àmbit internacional. A Catalunya i a l'Estat espanyol, els conceptes més utilitzats, en canvi, han estat **decreixement i transició ecosocial**, tot i que les fronteres entre els tres conceptes sovint són difícils de discernir. Per exemple, en el cas de les *Propostes i estratègies municipals per a la transició ecosocial a Girona*₁₂, s'utilitzen tant *postcreixement* com *transició ecosocial*.

Postcreixement

Segons Giorgos Kallis, Jason Hickel, Kate Raworth, Tim Jackson, entre d'altres₁₃:

“El postcreixement fa referència a societats que no persegueixen el creixement del PIB com a objectiu i que són capaces de satisfer les necessitats humanes d’una manera equitativa sense créixer, mantenint-se dins de la seva part justa dels límits planetaris.”

Transició ecosocial

Segons Yayo Herrero₁₄:

“Anomenem transició ecosocial justa al procés compartit, planificat i desitjat de reorganització de la vida en comú, que té com a finalitat garantir una existència digna per a totes les persones i comunitats, amb plena consciència que aquest dret s’ha de satisfer en un planeta amb límits ja superats, que compartim amb la resta del món viu i que estem obligats a conservar per a les generacions més joves i les que encara no han nascut.”

12 R&Di; Dark Matter Labs; Fundació ENT (2025). *Propostes i estratègies municipals per a la transició ecosocial a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona. Disponible a: <https://web.girona.cat/documents/20147/280355/Informe-estrategies-Transicio-EcoSocial.pdf>

13 KALLIS, G.; HICKEL, J.; O’NEILL, D. W.; JACKSON, T.; VICTOR, P. A.; RAWORTH, K.; SCHOR, J. B.; STEINBERGER, J. K.; ÚRGE-VORSATZ, D. (2025). “Post-growth: the science of wellbeing within planetary boundaries”, *The Lancet Planetary Health*, 9(1), e62–e78. Disponible: [https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(24\)00310-3/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(24)00310-3/fulltext)

14 SURIÑACH, R.,; VILASECA, E. (coords.) (2024). *Futurs (im)possibles. Propostes i imaginaris per una transició ecosocial*. Sant Cugat del Vallès: Pol·len Edicions i Escola de Transicions.

Amb aquest informe volem establir un pont conceptual entre els diferents termes que ens sembla constructiu: podem entendre el **decreixement com la condició material** que han d'afrontar les nostres economies, però a l'hora de plantejar propostes polítiques potser és més convenient fer servir conceptes com **postcreixement o transició ecosocial**, ja que posem el focus en la finalitat (superar l'economia del creixement) i en el procés sistèmic (transició d'un sistema a un altre). De fet, a l'horitzó del postcreixement, s'hi podria sumar el **postcapitalisme**, entès com a forma d'organització socioeconòmica fonamentada en la democràcia econòmica i on les economies pública, cooperativa i comunitària són les formes majoritàries d'organització de l'activitat econòmica i l'assignació de recursos¹⁵. D'aquesta manera, ens estaríem marcant com a objectiu el següent:

Emprendre un procés de transició ecosocial entès com un procés de canvi sistèmic que abordi, simultàniament, el decreixement energètic i material dels nostres metabolismes socials i l'abandonament del capitalisme com a forma d'organització socioeconòmica dominant per passar cap a un sistema d'organització social postcreixentista i postcapitalista. En aquest sistema cap al qual ens adrecem, la prosperitat i el benestar ja no estan vinculats al creixement econòmic, i la vida

socioeconòmica s'organitza a partir d'una pluralitat de formes i de relacions entre l'Estat, les comunitats i les empreses –majoritàriament cooperatives–, en dinàmiques orientades a horitzons de prosperitat i benestar dins dels límits planetaris.

15 GIBSON-GRAHAM, J. K. (2006). *A Postcapitalist Politics*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

(Capítol 3)

L'aterratge del postcreixement i la transició ecosocial a les polítiques públiques

(Capítol 3) L'aterratge del postcreixement i la transició ecosocial a les polítiques públiques

A l'hora d'aterrar el postcreixement o la transició ecosocial a la reconfiguració de l'entramat de pràctiques i infraestructures que marquen les nostres formes de vida, sovint ens movem entre dos pols: d'una banda, pràctiques d'escala macroeconòmica, com ara la renda bàsica universal o la reducció de la jornada laboral, que depenen de canvis polítics estructurals mediatos pel sistema polític institucional. De l'altra, trobem multiplicitat de propostes micro, fonamentades en pràctiques d'economia social i solidària, pràctiques que són molt enriquidores en la quotidianitat, però amb límits d'escala, accessibilitat i viabilitat a llarg termini molt marcats. Enmig d'aquestes dues escales, trobem un gran marge d'experimentació des d'on obrir escletxes de transformació ecosocial, especialment des de la intervenció municipal, supramunicipal i regional.

És evident que el municipalisme té potencialitats i limitacions a l'hora de plantejar els canvis estructurals que la crisi ecosocial ens posa al davant. Com expliquen Blanco, Gomà i Subirats (en aquest cas referint-se específicament a les ciutats):¹⁶

“Les ciutats i els seus governs locals es troben sotmesos a entramats de subordinació: no ocupen una posició central en el repartiment dels recursos públics ni del poder;

tampoc no se situen al nucli dels règims de benestar i de transició ecològica. Els estats continuen tenint un pes excessiu.”

La pregunta que emergeix, llavors, és la següent: com fem operatius els conceptes de postcreixement i transició ecosocial a la política pública municipal i a la intervenció en la reconfiguració dels nostres sistemes socioeconòmics regionals?

Alguns autors com Schmid¹⁷ conceptualitzen les **transformacions postcreixentistes** com:

“(…) la institucionalització de pràctiques —o configuracions de pràctiques— que redueixen la dependència de les persones, organitzacions i institucions respecte de la competència de mercat, la rendibilitat monetària i els recursos financers per al seu funcionament adequat, la seva subsistència o la seva autocomprensió.”

¹⁶ BLANCO, I.; GOMÀ CARMONA, R.; SUBIRATS, J. (2018). “El nuevo municipalismo: derecho a la ciudad y comunes urbanos”, *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, núm. 20, pp. 14–28.

¹⁷ SCHMID, B. (2023). “Post-growth municipalism: exploring the scalar constitution, strategic relevance, and legal viability of the municipal scale for tackling growth dependencies”, *Local Environment*, 28(8), 1008–1025.

En el cas de Yayo Herrero¹⁸, enumera diferents elements per una **transició ecosocial justa**:

“Garantir que totes les persones i comunitats puguin gaudir d’una vida segura i digna compatible amb la restauració i preservació dels seus entorns socials, naturals i territorials; Reduir la petjada ecològica del sistema econòmic per compatibilitzar la cobertura de les necessitats socials amb les biocapacitats locals i globals i l’abordatge del canvi climàtic; Adaptar el món del treball i l’ocupació a les circumstàncies de la crisi ecosocial i posar-lo al servei de la transició ecològica justa; Desplegar processos que afrontin les situacions de contingència i urgència derivades dels efectes de la crisi ecològica i climàtica; Aturar els principals processos de destrucció ecològica, restaurar i afavorir la resiliència dels ecosistemes clau del país i protegir la vida animal; Transitar cap a models territorials justos i sostenibles que generin noves relacions de cooperació entre els mons urbans, rurals i naturals; Invertir en recerca i tecnociència orientades a resoldre els reptes que planteja una transició ecosocial justa; Construir un suport econòmic i financer que faci viable la transició ecosocial justa.”

Varvarousis, Kallis i Kaika¹⁹, parlant específicament de **ciutats i postcreixement**, posen el focus en:

“(…) set orientacions polítiques per a les ciutats que vulguin comprometre’s amb una transició postcreixement. Defensem que les ciutats haurien de limitar la financerització dels seus actius, socialitzar les infraestructures i espais bàsics, redistribuir la renda i garantir l’accés als serveis, desacoblant així el benestar humà del creixement i trencant la dependència de les ciutats i de les administracions urbanes respecte del creixement.”

Rob Hopkins, des de la mirada del **Moviment de Transició** (Transition Towns)²⁰, posa el focus en l’acció municipal i comunitària per a **processos de transició**, entenent la transició com:

“(…) un procés comunitari mitjançant el qual les persones s’organitzen per respondre conjuntament als reptes del pic del petroli, el canvi climàtic i la incertesa econòmica, reconstruint la resiliència local i reduint de manera significativa les emissions de carboni.”

18 HERRERO, Y. (2024). “De què parlem quan parlem d’una transició ecosocial justa”, a *Futurs (im)possibles. Propostes i imaginaris per una transició ecosocial*. Sant Cugat: Pol·len Edicions i Escola de Transicions, pàg. 149-161.

19 VARVAROUSIS, A.; KALLIS, G.; KAIKA, M. (2025). “Transitioning to Post-Growth Cities”, *Journal of City Climate Policy and Economy*, 4(2), 229–243.

20 HOPKINS, R. (2011). *The Transition Companion: Making Your Community More Resilient in Uncertain Times*, White River Junction, VT: Chelsea Green Publishing.

Segons aquest moviment, els focus principals dels processos de transició són la construcció de resiliència (que la comunitat sigui capaç de satisfer les seves necessitats bàsiques davant situacions d'inestabilitat), la relocalització (reconstruir economies locals reduint dependències globals) i el protagonisme comunitari (on les administracions públiques són actors facilitadors).

Cal afegir a la reflexió el paper de **l'economia social i solidària** i la seva recent contribució a la creativitat política i institucional, així com la seva vinculació amb la transició ecosocial. Com diuen Eva Vilaseca i Rubèn Suriñach, l'ESS és una peça bàsica a l'hora d'impulsar **transicions locals**²¹:

“(...) cada barri o cada poble hauria d'aspirar a tenir projectes referents d'ESS: comunitats energètiques, bancs de recursos comunitaris (o biblioteques de les coses), microhubs de distribució, xarxes de restauració cooperativa, mercats de pagès, supermercats cooperatius, plantes de compostatge comunitari, tallers de disseny i producció circular cooperativa, comunitats hídriques (...). L'ESS ofereix les llavors de futur dels processos locals de transició que necessitem per transformar els models de desenvolupament territorial.”

La darrera dècada hem viscut a Catalunya un procés d'experimentació sense precedents en el desplegament de política pública d'ESS. Tenim exemples molt interessants de com les polítiques públiques d'ESS s'han pogut obrir pas, eixamplant els marcs de treball de les administracions: la **coproducció** d'estratègies municipals d'ESS, la creació de consells locals d'ESS des d'on cocrear i seguir els plans d'acció locals, la cessió d'infraestructures per a la gestió comunitària... Tenim una pila d'exemples sobre els quals aprendre i treballar per introduir-hi també la transició ecosocial com a marc més ampli des d'on fer pivotar aquestes polítiques.

Aquest camí també s'ha de fer des de l'altre costat: les àrees vinculades tradicionalment a les polítiques ambientals (neteja i residus, mobilitat, energia i aigua, parcs i jardins...) han de posar la mirada en tot allò fet des de l'ESS. Han de veure com les eines que l'ESS està creant poden contribuir a eixamplar l'impacte de les polítiques ambientals i, sobretot, implicar la ciutadania en els canvis. Per tant, doncs, és un camí en doble sentit: les polítiques d'ESS s'han d'ambientalitzar i **les polítiques ambientals s'han de cooperativitzar**²².

Una última influència en el debat entre postcreixement, transicions ecosocials i municipalisme és tota la mirada dels **béns comuns i el dret a la ciutat** en els processos de transformació urbana i municipal.

21 SURIÑACH, R.; VILASECA, E. (2024). “L'economia social i solidària, una economia per la transició”, *Futurs (im)possibles. Propostes i imaginaris per una transició ecosocial*. Sant Cugat del Vallès: Pol·len Edicions i Escola de Transicions, pàg. 177-193.

22 GARCIA JANÉ, J.; VILASECA, E.; CAMPRUBÍ, L.; SURIÑACH PADILLA, R. (2025). *L'economia social i solidària, instrument per a la transició ecosocial als municipis*. Barcelona: Diputació de Barcelona, col·lecció Estudis, sèrie Economia i treball, núm. 2. Disponible a: https://www.diba.cat/documents/d/estrategies/essinstrument-transicio_2025.

Com diuen Ismael Blanco, Ricard Gomà i Joan Subirats²³:

“El gran repte és interseccionar el dret a la ciutat amb la democràcia del comú com a forma de produir-lo. En aquesta articulació, les polítiques urbanes promouen una ciutadania activa i l’apoderament; els serveis públics es reconfiguren com a béns comuns d’apropiació col·lectiva, i les pràctiques socials generen justícia des de la base i autogovern comunitari.”

En aquest sentit, es proposen cinc estratègies de gestió urbana com a construcció del comú: territorialitzar la governança; coproduir polítiques urbanes; impulsar l’acció comunitària; obrir la gestió a la ciutadania; donar suport a la innovació social. Des de la P2P Foundation fan una integració de l’impuls dels **comuns urbans amb les transicions ecosocials**, que formulen com el procés de transformació cap a una societat comuns-cèntrica, en què la producció entre iguals (*commons-based peer production*), els béns comuns i les institucions de suport esdevenen els principis organitzadors de l’economia i la governança. Impulsant processos de transformació sistèmica orientats a construir una societat basada en la gestió democràtica dels béns comuns, la cooperació entre iguals i noves formes d’organització econòmica i institucional que permetin satisfer les necessitats col·lectives dins dels límits ecològics²⁴.

A la **taula 2** fem una síntesi de les principals aportacions en la construcció d’un enfocament postcreixentista i postcapitalista a les polítiques públiques.

23 BLANCO, I.; GOMÀ CARMONA, R.; SUBIRATS, J. (2018). “El nuevo municipalismo: derecho a la ciudad y comunes urbanos”, *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, núm. 20, pàg. 14-28.

24 BAUWENS, M.; KOSTAKIS, V.; TRONCOSO, S.; UTRATEL, A. M. (2017). *Commons Transition and P2P: A Primer*. Amsterdam: Transnational Institute i P2P Foundation. Disponible a: https://www.tni.org/files/publication-downloads/commons_transition_and_p2p_primer_v9.pdf.

TAULA 02: Les sis mirades sobre una enfocament postcreixentista i postcapitalista a les polítiques públiques

Mirada 1	Emprendre un decreixement metabòlic (energia, aigua, CO2) dels nostres sistemes econòmics i impulsar la regeneració dels sistemes naturals.
Mirada 2	Centrar-se en l’atenció a les necessitats bàsiques i a les tasques que fan possible el sosteniment de la vida.
Mirada 3	Trencar les dependències del creixement econòmica, especialment tallant cicles de dependència econòmica i financera.
Mirada 4	Construir i alimentar els béns comuns i les economies comunitàries i cooperatives, per construir una economia plural.
Mirada 5	Impulsar la relocalització de fluxos econòmics i materials i reforçar les condicions de resiliència econòmica i comunitària.
Mirada 6	Aprofundir en els models de governança compartida i de coproducció de les polítiques públiques, així com en esquemes de gestió publicocomunitaris.

(Capítol 4)

El què: criteris per aplicar
el postcreixement a les
polítiques públiques

(Capítol 4) El què: criteris per aplicar el postcreixement a les polítiques públiques

Per tal de facilitar l'aterratge del postcreixement a les polítiques públiques, hem traslladat les sis mirades descrites al final del punt anterior en nou criteris específics (que alhora es podrien desgranar en preguntes o indicadors). Aquesta concreció pot ajudar a entendre què implica, en la pràctica tècnica i política quotidiana, l'aplicació de la mirada postcreixentista a les polítiques municipals.

A la **taula 3** es descriu cada criteri amb algunes preguntes orientades a facilitar la comprensió de cada criteri.

TAULA 03: Els nou criteris per aplicar el postcreixement a les polítiques municipals

Criteri 1: Límits planetaris

- ➔ Quin impacte té aquesta política en relació amb la inserció de l'activitat humana dins dels límits planetaris?
- ➔ Contribueix la política a reduir o augmentar la pressió sobre els principals límits planetaris (clima, biodiversitat, recursos naturals)?

Criteri 2: Bàsics vitals i justícia social

- ➔ Quin impacte té aquesta política en relació amb la garantia d'unes condicions de vida dignes per les persones i la reducció de desigualtats socials?
- ➔ Contribueix la política a garantir o a minar els bàsics socials (habitatge, mobilitat, cures, alimentació, energia, participació), o bé reforça dinàmiques de concentració i exclusió?

Criteri 3: Model de gestió i provisió

- ➔ Quina lògica socioeconòmica i cultural incentiva o promou aquesta política?
- ➔ Promou la política formes d'organització basades en cooperació, comunitat i provisió col·lectiva, o bé en competència mercantil?

Criteri 4: Retorn de la inversió

- Quin tipus d'inversió i retorn social d'aquesta incentiva o promou aquesta política?
- Quin tipus de retorn prioritza la política: retorn financer, retorn social o retorn ecològic?

Criteri 5: Funció dels actius

- Quin tipus d'ús es dona als actius que es generen / implicats en el desplegament d'aquesta política?
- Els actius generats o utilitzats per la política es conceben com a béns públics, comuns o actius privats?

Criteri 6: Local — Global

- Quin tipus de flux de materials, energia i activitat econòmica es promou o s'incentiva amb aquesta política?
- La política redueix o incrementa la dependència de fluxos globals de materials, energia i capital?

Criteri 7: Resiliència

- Contribueix la política a reforçar les condicions de resiliència davant de la inestabilitat global?
- Contribueix la política a augmentar la capacitat del municipi d'afrontar crisis climàtiques, energètiques o econòmiques?

Criteri 8: Dependències del creixement

- Està dissenyada aquesta política assumint un creixement infinit de les principals variables socioeconòmiques?
- La política és viable sense creixement econòmic continu (població, consum, ingressos fiscals)?

Criteri 9: Governança de les polítiques

- Quines formes de decisió, participació i control col·lectiu promou aquesta política?
- Promou la política mecanismes de governança democràtica, participació vinculant i gestió comunitària, o bé concentra la capacitat de decisió en actors institucionals o privats?

Cada un d'aquests criteris pot desplegar-se en indicadors específics que permetin completar l'anàlisi muticriteri, tot i que, per ara, aquest exercici està més pensat com una eina de reflexió i valoració subjectiva, i no tant com un sistema d'avaluació exhaustiu. És a dir, **aquesta matriu obre el camp de preguntes que ens hem de fer si volem fer polítiques públiques orientades a impulsar la transició ecosocial cap a un horitzó postcreixement.**

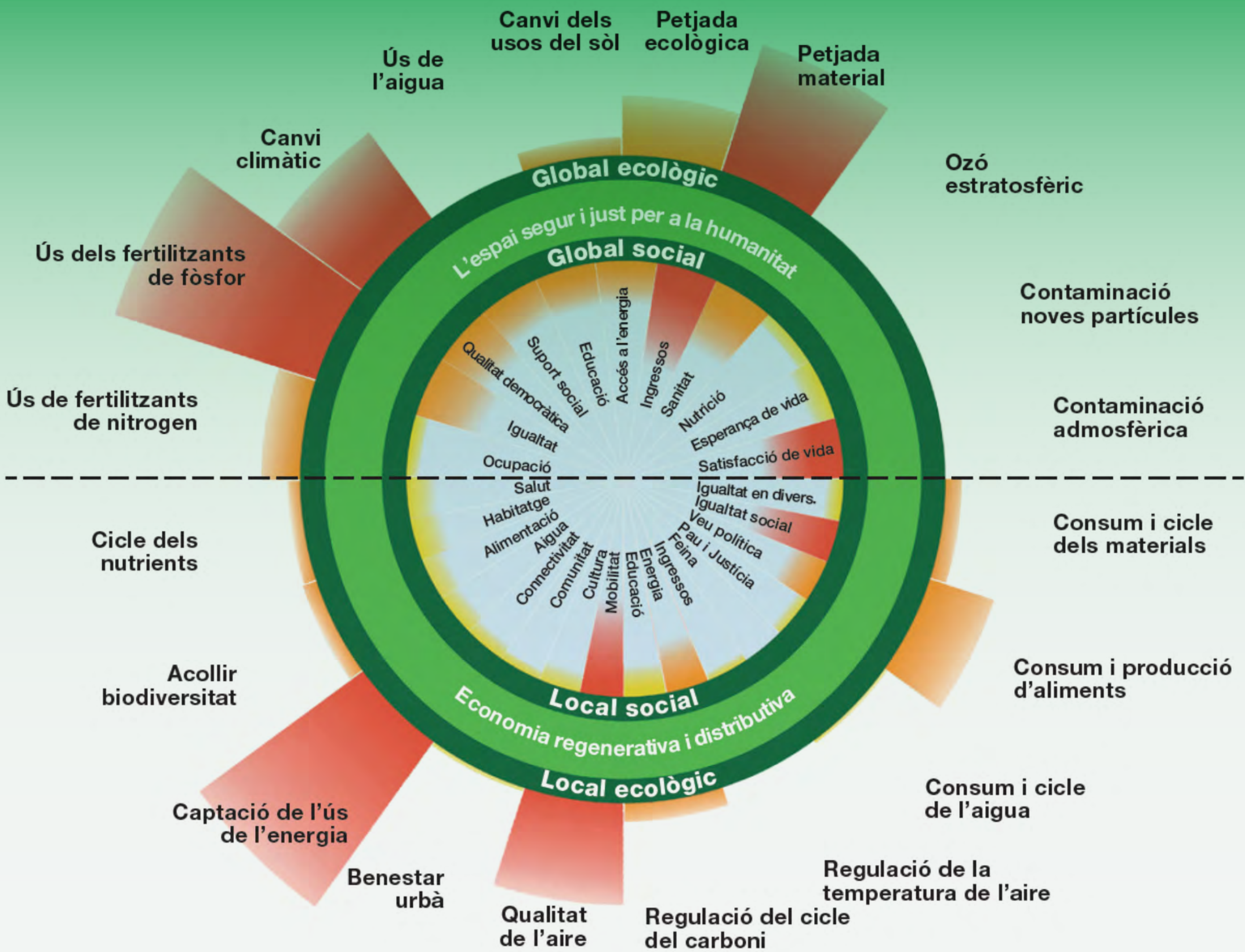
Avui ja trobem força exemples que avaluen la situació de determinats sectors o àmbits d'intervenció amb una mirada àmplia, que transcendeix l'enfocament estret de la mirada econòmica convencional. A la **taula 4** exposem dos casos d'estudi propers que, tot i ser millorables, fan aportacions rellevants a l'hora de fer diagnòstics ampliats sobre els models de desenvolupament locals.

Taula 04: Cas 1. El City Dònut de la ciutat de Barcelona

L'informe *Barcelona City Dònut* detalla l'aplicació del model econòmic de Kate Raworth, del 2021 al 2023, per fer un diagnòstic ecosocial de la capital catalana i avaluar la seva posició en la garantia dels bàsics socials i dels límits planetaris. Tal com es mostra al **diagrama 1**, aquesta metodologia utilitza la metàfora del dònut per definir un espai segur on es garanteixen els mínims socials sense sobrepassar els límits planetaris.

Diagrama 1. El retrat de la ciutat de Barcelona per les quatre lents d'anàlisi: local social, local ecològica, global ecològica i global social (2023)²⁵

25 Ajuntament de Barcelona; Barcelona Regional (2023). *Barcelona City Dònut*, Barcelona. Disponible a: <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/items/5e3437d2-f1f9-4672-82a3-4ebc49059951>

L'anàlisi de Barcelona va identificar reptes crítics com la dificultat d'accés a l'habitatge, la petjada material i la dependència de recursos externs que agreugen les desigualtats globals. Mitjançant un procés participatiu de tres fases, el procés de treball va identificar deu reptes clau i diversos projectes col·laboratius per guiar la ciutat cap a un futur guiat pels principis de l'Economia del Dònut.

Els reptes identificats en el procés van ser aquests:

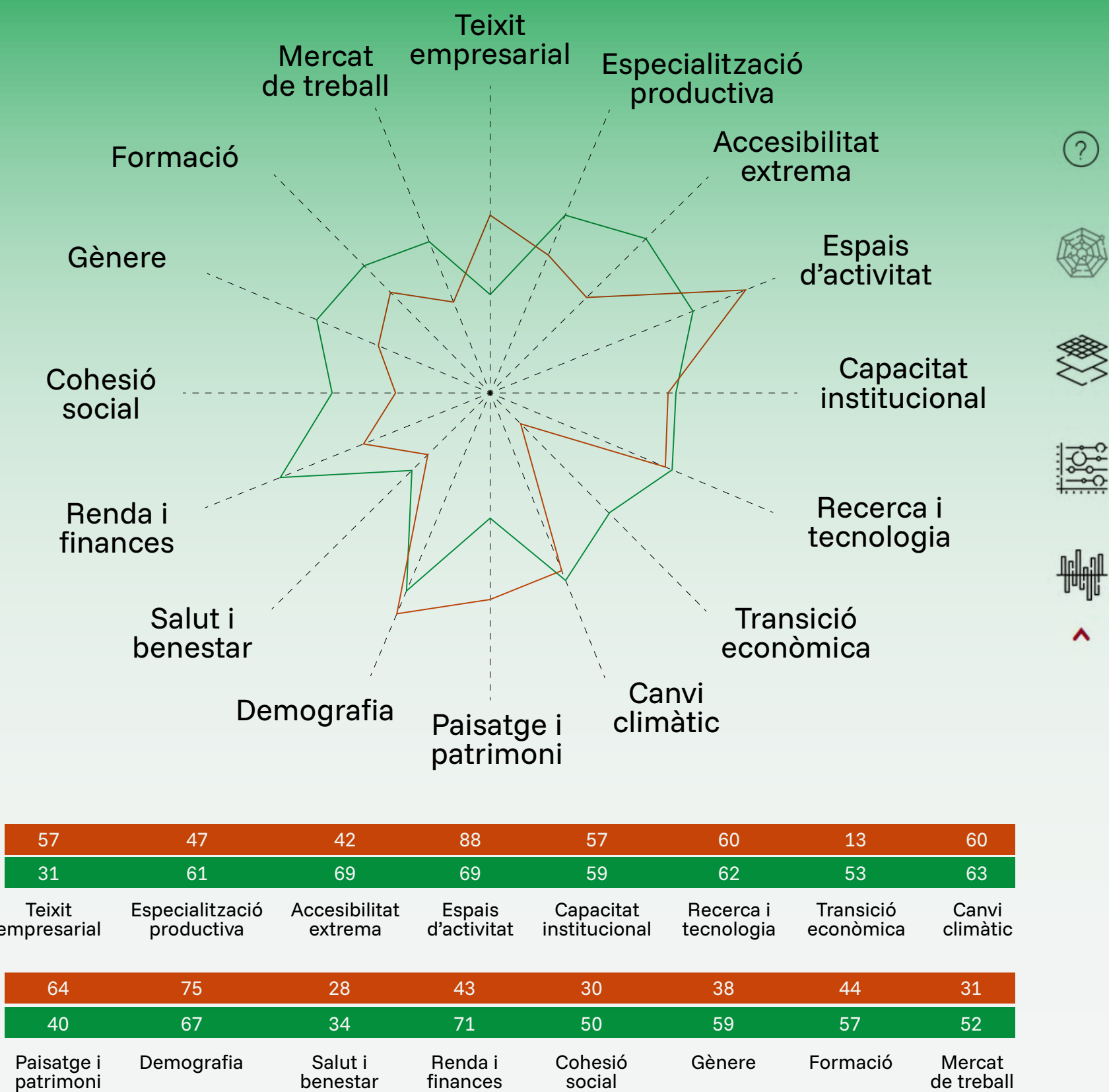
- ➔ L'emergència climàtica: Barcelona supera el límit planetari global d'emissions en més de quatre vegades. S'identifica la necessitat de mesures urgents per reduir les emissions derivades del consum de la ciutat per minimitzar la seva contribució al canvi climàtic global.
- ➔ La pèrdua de biodiversitat: la ciutat contribueix a aquest problema global mitjançant la petjada material i la contaminació química. Localment, el repte és integrar la natura en l'entorn urbà (terrats vius, corredors verds) a causa de l'alta densitat demogràfica.
- ➔ La salut planetària i de les persones: es destaca que la salut de la població està estretament lligada a la salut del planeta. Es proposa revisar el model de creixement, ja que, més enllà d'un llindar, aquest no aporta més felicitat i pot perjudicar la salut mental i ambiental.
- ➔ El model alimentari: el repte és promoure una dieta més saludable i sostenible reduint el consum de carn (actualment de 46,8 kg/hab/any davant dels 16 kg recomanats) i el malbaratament alimentari, alhora que es fomenta el consum de productes locals i de proximitat.
- ➔ El model de producció i consum: es recomana transitar cap a un consum més responsable i conscient que minimitzi generació de residus i tingui en compte les vulneracions de drets humans i els conflictes socioambientals associats a les cadenes de subministrament globals.
- ➔ L'accés a l'habitatge: és un dels reptes socials més crítics. Es requereixen polítiques que garanteixin el dret a l'habitatge davant la pressió dels preus del lloguer, el sensellarisme creixent i la situació de famílies que destinen més del 40% dels seus recursos a l'habitatge.

- ➔ La mobilitat segura, sostenible i saludable: el trànsit és el principal responsable de la contaminació atmosfèrica i acústica i causa unes 2.100 morts anuals a la ciutat. El repte és reduir la dependència del vehicle privat i millorar l'eficiència dels desplaçaments de connexió.
- ➔ El model energètic: es proposa evolucionar cap a l'estalvi, l'eficiència i la generació local renovable (que actualment només representa l'1% del consum) per combatre la pobresa energètica, que afecta el 24% de la població.
- ➔ El model cultural: es proposa transformar la cultura del consum il·limitat cap a una “cultura dels límits” que reconegui la finitud del planeta i prioritzi la satisfacció de necessitats emocionals i comunitàries sobre les materials.
- ➔ El tancament del cicle de l'aigua: tot i que el consum domèstic és baix, l'emergència climàtica i els períodes de sequera fan necessari tancar el cicle de l'aigua per estalviar recursos i augmentar la resiliència del sistema hídric.

Creiem que és un exemple molt rellevant pel fet que, per primera vegada en la història de la ciutat, s'abordava el **diagnòstic sobre la crisi ecològica** no només en termes estrictament ambientals, sinó que es feia una anàlisi conjunta de les **conseqüències socials i sobre les desigualtats** de la crisi ecològica, i situava, per exemple, l'accés a l'habitatge com a part de l'abordatge de la crisi ecosocial.

Amb el canvi de govern de la ciutat l'any 2024, no es va donar continuïtat a l'anàlisi i l'abordatge dels reptes identificats en aquest procés.

Taula 04: Cas 2. MesuraDEL: el sistema d'informació del desenvolupament econòmic local de la Diputació de Barcelona

La Diputació de Barcelona treballa des de fa anys amb indicadors de desenvolupament local, amb l'objectiu de millorar els diagnòstics per a la intervenció des de les polítiques públiques. Una de les eines més potents des del punt de vista de les dades quantitatives és el MesuraDEL²⁶, un sistema dinàmic d'anàlisi de dades que sintetitza 1.000.000 de dades i que permet visualitzar-les de diferents maneres, de manera que genera un **marc comparatiu entre municipis i diferents tipus d'indicadors** (a la imatge, dos municipis de la província de Barcelona comparats).

26 <https://www.diba.cat/ca/web/estrategies/mesuradel>

Tal com el descriu la Diputació,

“MesuraDEL ha de servir per fer planificació estratègica de caràcter territorial, però també per informar les reflexions estratègiques prèvies a qualsevol projecte d’impuls empresarial, d’especialització, de formació ocupacional, etc.”.

L'eina avalua setze “àmbits clau del desenvolupament local” (es veuen a la imatge), i cada un està compost de tres indicadors que defineixen la puntuació de cada àmbit. Per exemple, en l'àmbit de la transició econòmica, que vol mesurar factors rellevants que implicarien un canvi en el model de consum i producció, es mesura: (i) la transició cap a l'agricultura ecològica a través de les hectàrees incloses al CCPE; (ii) la transició cap a una economia cooperativa a través del volum de negocis de les cooperatives; (iii) el canvi de pautes de consum pel que fa al parc de vehicles, comptant quants vehicles elèctrics/híbrids hi ha per cada 1.000 habitants.

Des d'una perspectiva de transició ecosocial, encara que disposa d'alguns indicadors rellevants, seria molt necessari i rellevant revisar aquest sistema d'indicadors partint de la proposta de criteris de postcreixement descrita en aquest document.

(Capítol 5)

El com: governança i
coproducció de polítiques
públiques per a la transició

(Capítol 5) El com: governança i coproducció de polítiques públiques per a la transició

Més enllà del “què”, és a dir, de la capacitat d’orientar les polítiques cap a uns objectius d’impacte alineats amb el postcreixement, creiem que cal aprofundir molt més en el “com”. Afirmem això, perquè creiem que és durant els processos quan es generen les legitimitats i les condicions de possibilitat per impulsar polítiques públiques ambicioses. De fet, el criteri 9, referent a la governança de les polítiques, posa el focus en aquesta qüestió. En aquest capítol, doncs, ens agradaria aprofundir en aquelles experiències i enfocaments metodològics que posen èmfasi en la construcció de legitimitat i de processos d’apropiació col·lectiva de les transicions, siguin en l’àmbit que siguin, sempre des d’una mirada de postcreixement i transició ecosocial.

Per fer-ho, hem agrupat les experiències en tres grans famílies d’intervenció pública:

- A) Governança anticipatòria i estudi de les transicions
- B) Treball per reptes i creació d’agendes compartides
- C) Punts d’entrada estratègics per a la democratització econòmica

A) Governança anticipatòria i l’estudi de les transicions

Com descrivim al punt 1, el context d’incertesa i volatilitat vinculat, entre d’altres, a la realitat ambiental i geopolítica global, pot generar una certa paràlisi política limitant la gestió pública a generar respostes al curt termini sense atendre les necessitats de llarg termini. Davant d’aquesta situació, l’àmbit de la prospectiva i l’anticipació estratègica ha crescut amb força els darrers anys. Karlijn Muiderman descriu així aquest enfocament de treball en les transicions²⁷:

“L’anticipació es pot entendre com un terme general que engloba els processos, formals o informals, que intenten donar sentit a futurs incerts. Els mètodes i les eines de prospectiva són els més habitualment associats als processos d’anticipació i inclouen, entre d’altres, la planificació per escenaris, la construcció de visions de futur (visioning) i el backcasting, l’exploració sistemàtica de l’horitzó i les simulacions o jocs. Tanmateix, altres eines que no solen etiquetar-se com a prospectiva també poden tenir un caràcter anticipatori en la mesura que exploren futurs possibles amb la finalitat d’informar els processos de formulació de polítiques en el present. Entre aquests processos s’inclouen, entre d’altres, l’avaluació de riscos,

²⁷ MUIDERMAN, K.; ZUREK, M.; VERVOORT, J.; GUPTA, A.; HASNAIN, S.; DRIESSEN, P. (2022). “The anticipatory governance of sustainability transformations: Hybrid approaches and dominant perspectives”, *Global Environmental Change*, 73, 1-14.

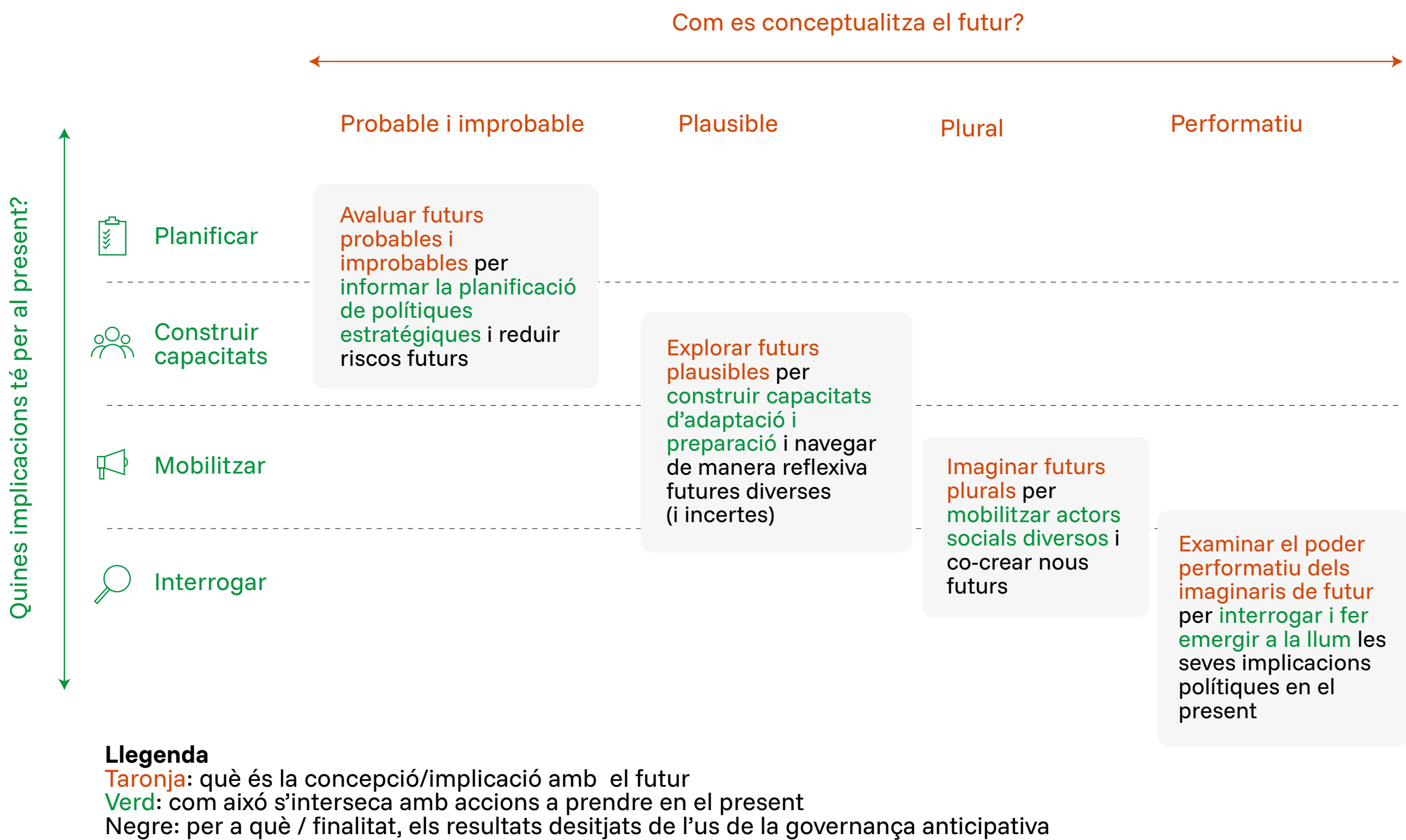
l'avaluació d'impacte ambiental i el seguiment en temps real de l'evolució de les condicions de sostenibilitat, tots ells amb una orientació explícita cap al futur.”

En resum, podríem definir la **governança anticipatòria** com els processos de governança que, en el present, busquen utilitzar l'anticipació per afrontar futurs incerts amb l'objectiu d'orientar l'acció en l'aquí i l'ara.

A més, la governança anticipatòria va cada cop més de la mà de l'anàlisi i l'impuls de les transicions ecosocials, ja que, en la mesura que aquestes eines permeten **delinear camins cap a diferents horitzons** de transformació sistèmica, es converteixen en eines clau a l'hora de pensar què cal prioritzar en el present per emprendre les transicions cap als escenaris desitjables.

Muiderman defineix quatre aproximacions a la governança anticipatòria en funció de com es conceptualitza el futur i quin és l'objectiu de l'exercici de prospectiva (vegeu el **diagrama 2**).

Diagrama 2. Aproximacions a la governança anticipatòria: concepcions diverses del futur i de les accions en el present, adaptació de Karlijn Muiderman

1. Futurs probables, planificació estratègica i reducció de riscos

Aquesta aproximació es basa en una concepció probabilística del futur i en l'ús de lògiques predictives per identificar i avaluar la probabilitat de diferents futurs. Parteix de la premissa que les incerteses i els riscos futurs poden ser parcialment coneguts i gestionats mitjançant la reducció de la complexitat científica, l'anàlisi de tendències i el desenvolupament de sistemes d'alerta primerenca.

En aquest enfocament, el futur es concep com un espai que conté riscos susceptibles de ser reduïts i oportunitats que poden ser aprofitades, sobre els quals és possible intervenir des del present mitjançant la millora de les infraestructures de coneixement i dels processos de planificació estratègica. L'objectiu és anticipar-se als riscos, evitar trajectòries d'alt impacte i orientar les polítiques públiques cap a futurs considerats més desitjables.

2. Futurs plausibles, preparació adaptativa i navegació de la incertesa

Aquesta aproximació parteix de la idea que el futur està marcat per incerteses irreductibles i que, per tant, no existeix un únic futur més probable, sinó múltiples futurs plausibles. Atès que aquestes trajectòries no es poden predir ni jerarquitzar objectivament, la seva exploració requereix processos deliberatius que incorporin una diversitat de perspectives i coneixements. L'anticipació es concep menys com un exercici de predicció que com una pràctica per desenvolupar capacitats col·lectives davant la incertesa.

En conseqüència, l'acció en el present se centra a enfortir la preparació

i la capacitat d'adaptació dels actors implicats en els processos de reflexió. Això es fa promovent processos deliberatius de presa de decisions i la participació d'una àmplia gamma d'actors –experts, responsables polítics i ciutadania– en la construcció de visions de futur i en la definició de sistemes de governança de les transicions. L'objectiu és millorar la capacitat de navegar futurs incerts i adaptar-se a canvis i disruptions afavorint l'aprenentatge social.

3. Futurs plurals, mobilització social i cocreació d'alternatives

Aquesta aproximació parteix de la idea que el futur és plural, socialment construït i obert, de manera que no existeixen futurs objectivament més plausibles que d'altres, sinó visions diverses condicionades pels valors, les experiències i els imaginaris dels diferents actors socials. Per això, l'anticipació deixa de centrar-se a predir o preparar-se per al futur i passa a entendre's com un procés de construcció col·lectiva de futurs desitjables capaç d'impulsar transformacions socials (és a dir, passem de l'anticipació a la prefiguració de futurs).

En conseqüència, l'acció en el present consisteix a mobilitzar actors socials per imaginar, deliberar i cocrear visions compartides de futur, així com els itineraris de canvi necessaris per fer-les possibles. L'èmfasi es posa en la participació, la deliberació i la construcció d'aliances capaces de generar noves configuracions socials i institucionals orientades a la transformació social. L'objectiu és mobilitzar l'acció col·lectiva i impulsar processos de transformació sistèmica mitjançant la cocreació de futurs més sostenibles, justos i transformadors.

4. Futurs performatius, anàlisi crítica i implicacions polítiques

Aquesta aproximació entén que els imaginaris i les visions de futur no solament descriuen possibles escenaris, sinó que contribueixen activament a construir-los, ja que influeixen en les decisions, les prioritats polítiques i les trajectòries de governança del present. El futur es concep com un espai marcat per incerteses irreductibles, on qualsevol intent de reduir-lo a una realitat gestionable implica seleccionar determinades perspectives, interessos i valors. Per tant, les afirmacions sobre el futur són enteses com a intervencions polítiques amb efectes performatius.

En conseqüència, l'acció en el present se centra a analitzar críticament els imaginaris de futur, els marcs discursius i les relacions de poder que els sostenen, preguntant-se quines opcions polítiques, tecnològiques o econòmiques legitimen, quines alternatives exclouen i quins perfils socials representen. Aquesta aproximació qüestiona la neutralitat dels exercicis de prospectiva i posa èmfasi en el fet que tota construcció de futur implica una suma de subjectivitats i processos de negociació política i conflicte. Aquesta aproximació es relaciona amb la idea de futurs colonitzats, i amb la pregunta següent:

Quins futurs no som capaços ni tan sols d'imaginar perquè els nostres marcs de pensament estan formats pel mateix sistema que està entrant en crisi?

L'objectiu últim és fer visibles les implicacions polítiques dels imaginaris de futur i evitar que determinades visions condicionin o limitin les decisions del present. En lloc d'utilitzar el futur únicament per orientar l'acció cap a un escenari desitjat, aquesta aproximació busca revelar com les visions futures produeixen efectes en el present i obren o tanquen determinades possibilitats de transformació.

A la pràctica, les fronteres entre les quatre aproximacions no sempre són tan clares, ja que es poden explorar futurs plausibles fonamentats per prediccions científiques, o es poden fer exercicis que combinin un fort component d'anticipació estratègica, amb la democratització dels imaginaris de futur i l'anàlisi crítica dels supòsits que sostenen els exercicis d'imaginació. Sí que val a dir que, en termes de construcció de legitimitat, l'aproximació 1 (històricament dominant) és la menys oberta, normalment amb un fort enfocament tecnocràtic, en què la veu d'"experts i expertes" és la que mana. Amb les altres tres aproximacions, la tendència és **generar espais participatius i plurals per a la creació de visions de futur compartida i processos d'empoderament col·lectiu en relació amb els futurs construïts**. Als casos d'estudi de la **taula 5**, explorem tres exemples.

Taula 05: Cas 3. Escenaris de reindustrialització verda a la Regió Metropolitana de Barcelona

Aquest projecte, impulsat pel Pla Estratègic Metropolità de Barcelona (PEMB), el Pacte Industrial de la Regió Metropolitana de Barcelona i l'Ecohub, té com a objectiu explorar i definir diversos escenaris de futur per al teixit industrial metropolità en un context de crisi ecosocial i transició ecològica. L'exercici es planteja amb un horitzó temporal de vint anys, i busca anticipar els camins possibles segons les pressions i oportunitats del context global.

El projecte utilitza una aproximació metodològica que es podria emmarcar dins l'aproximació 2, ja que es basa en la construcció d'**escenaris plausibles** per gestionar la incertesa i millorar la capacitat d'adaptació. En concret, es fa servir la **metodologia de 2x2**. El procés s'ha estructurat en les fases següents:

Fase 1: identificació d'incerteses crítiques i factors de canvi i creació dels escenaris

Els escenaris de futur es construeixen des de zero, a partir de l'anàlisi de factors de canvi (drivers of change) que generen més incertesa i més potencial impacte sobre el teixit industrial metropolità. Per fer-ho es van dur a terme una enquesta en un conjunt d'actors clau, juntament amb entrevistes en profunditat i anàlisi documental. L'objectiu d'aquest procés era generar escenaris plausibles i legitimats per un procés d'anàlisi de context en profunditat.

Fruit d'aquesta anàlisi se seleccionen dos grans factors com a principals condicionants del futur de la indústria metropolitàna:

- ➔ Disponibilitat de recursos: referent a l'accés a l'energia i minerals crítics, condicionat per factors biofísics, tecnològics i geopolítics.
- ➔ Governança i coordinació d'actors: grau de cooperació estratègica entre institucions (UE, Estat, Regió Metropolitana) i actors socials/econòmics.

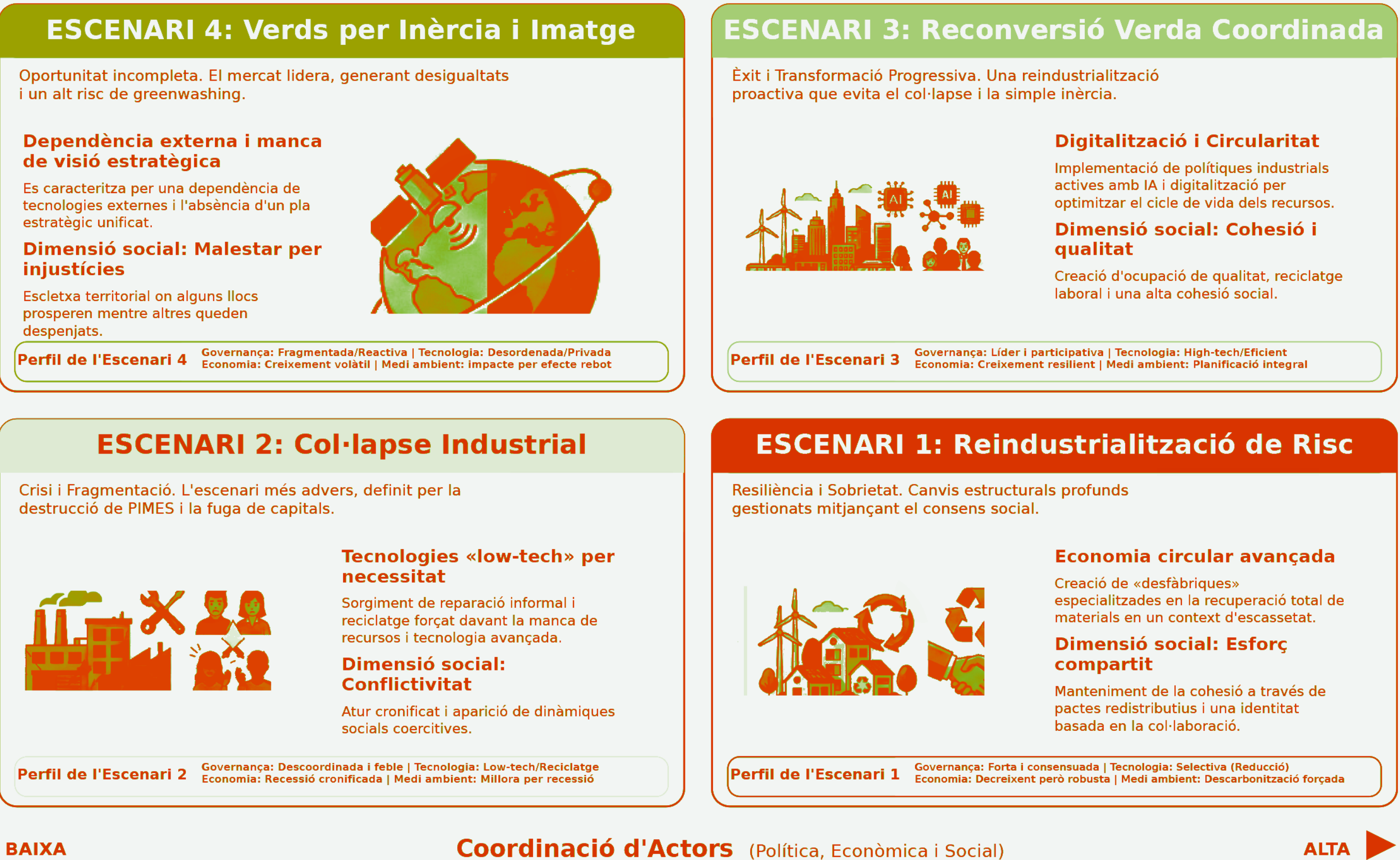
La combinació dels dos eixos permet explorar els quatre escenaris que es veuen a la imatge.

Escenaris de reindustrialització verda a la regió metropolitana de Barcelona

Reducció progressiva

Disponibilitat de Recursos
(Energia i Minerals Crítics)

Reducció dràstica

Fase 2: construcció dels escenaris, backasting i identificació de factors estratègics

Amb aquests escenaris creats, es va organitzar una jornada participativa amb actors vinculats a la indústria metropolitana, que van descriure cada un dels escenaris en relació amb els àmbits d'intervenció on es volia orientar la reflexió estratègica: l'economia circular, els polígons industrials, els ecosistemes d'innovació i el sistema formatiu i de competències.

En aquesta jornada també s'identifiquen els factors que fan possible arribar a cada escenari i la cronologia dels fets, de manera que es comença a definir un full de ruta estratègic per a l'escenari objectiu (Reconversió verda coordinada) i una anàlisi de riscos a evitar per anar cap a l'escenari no desitjat (Col·lapse industrial).

Fase 3: identificació de palanques estratègiques i definició d'estratègia d'intervenció

La darrera fase va consistir a identificar aquelles palanques estratègiques sobre les quals intervenir per avançar cap a l'escenari objectiu, així com cap a l'elaboració d'un mapa de riscos i indicadors per entendre l'evolució de la realitat en relació amb els escenaris. Un dels elements que va sobresortir de l'anàlisi de la fase 2 té a veure amb la capacitat de situar el treball fet amb aquest projecte, en la reflexió de la Generalitat de Catalunya i els actors econòmics i socials de cara a la renovació del Pacte Nacional per a la Indústria durant el període 2030-2034.

En el moment de publicar aquest informe, aquesta darrera fase encara estava en curs.

Taula 05: Cas 4. Missions orientades a reptes i escenaris de futur a la ciutat de Torí²⁸

Aquest projecte, anomenat “Torino 2030 – future proof”, impulsat per la Universitat de Torí i el Politècnic de Torí, tenia com a objectiu desenvolupar un conjunt d'accions estratègiques per a les polítiques urbanes de la ciutat en un horitzó de deu anys. En aquest cas, el projecte parteix dels **quatre futurs de l'Escola de Manoa**, descrits per Jim Dator²⁹, i que responen a quatre imatges del futur arquetípiques predeterminades:

- **Creixement continu**: les tendències actuals es consoliden i s'institucionalitzen.
- **Col·lapse**: declivi radical del sistema social associat a una forta incapacitat de resiliència.
- **Disciplina**: les institucions col·lectives dirigeixen els individus per reaccionar als reptes socials.
- **Transformació**: innovacions radicals i disruptives permeten superar els reptes del present.

La combinació dels quatre futurs amb l'enfocament de missions de Mariana Mazzucato (que expliquem a l'apartat següent) dona lloc a una innovació metodològica anomenada **“escenaris orientats a missions”**, que busca equilibrar la creativitat exploratòria dels quatre escenaris amb la capacitat estratègica i operativa de les missions.

El procés es va estructurar en les fases següents:

- Generació i identificació: es van definir sis àrees temàtiques (com la reindustrialització verda o la regeneració urbana) i es van seleccionar panells mixtos d'experts, acadèmics, actors institucionals i activistes.
- Exploració i anàlisi de tendències: es van realitzar sis seminaris web públics per a la diagnosi ambiental global i una anàlisi qualitativa de les tendències socioeconòmiques, tecnològiques i ambientals de Torí del període 2000-2020.

²⁸ MARCIANO, C.; FERGNANI, A.; ROBIATI, A. (2024). “Mission-oriented scenarios: a new method for urban foresight”. *Foresight*, 26(2), 351-364.

²⁹ <https://www.postfuturear.com/los-4-futuros-de-dator/>

- ➔ Creació d'escenaris: mitjançant tallers participatius, es van aplicar els quatre escenaris de Dator per a cada àrea temàtica, i es van generar un total de 24 escenaris descrits narrativament.
- ➔ Aterratge estratègic: un cop identificada una visió prioritària o desitjable a partir dels escenaris, es va utilitzar el marc de Mazzucato per traduir aquestes narratives en objectius concrets a llarg termini i accions immediates. En concret, se segueix aquesta jerarquia operativa:
 - Missions: s'identifiquen els objectius a llarg termini que sorgeixen de la visió desitjable.
 - Sectors: es determinen els camps organitzatius i els actors que tenen el poder d'actuar.
 - Accions estratègiques: es dissenyen projectes innovadors i concrets per assolir els objectius de les missions.

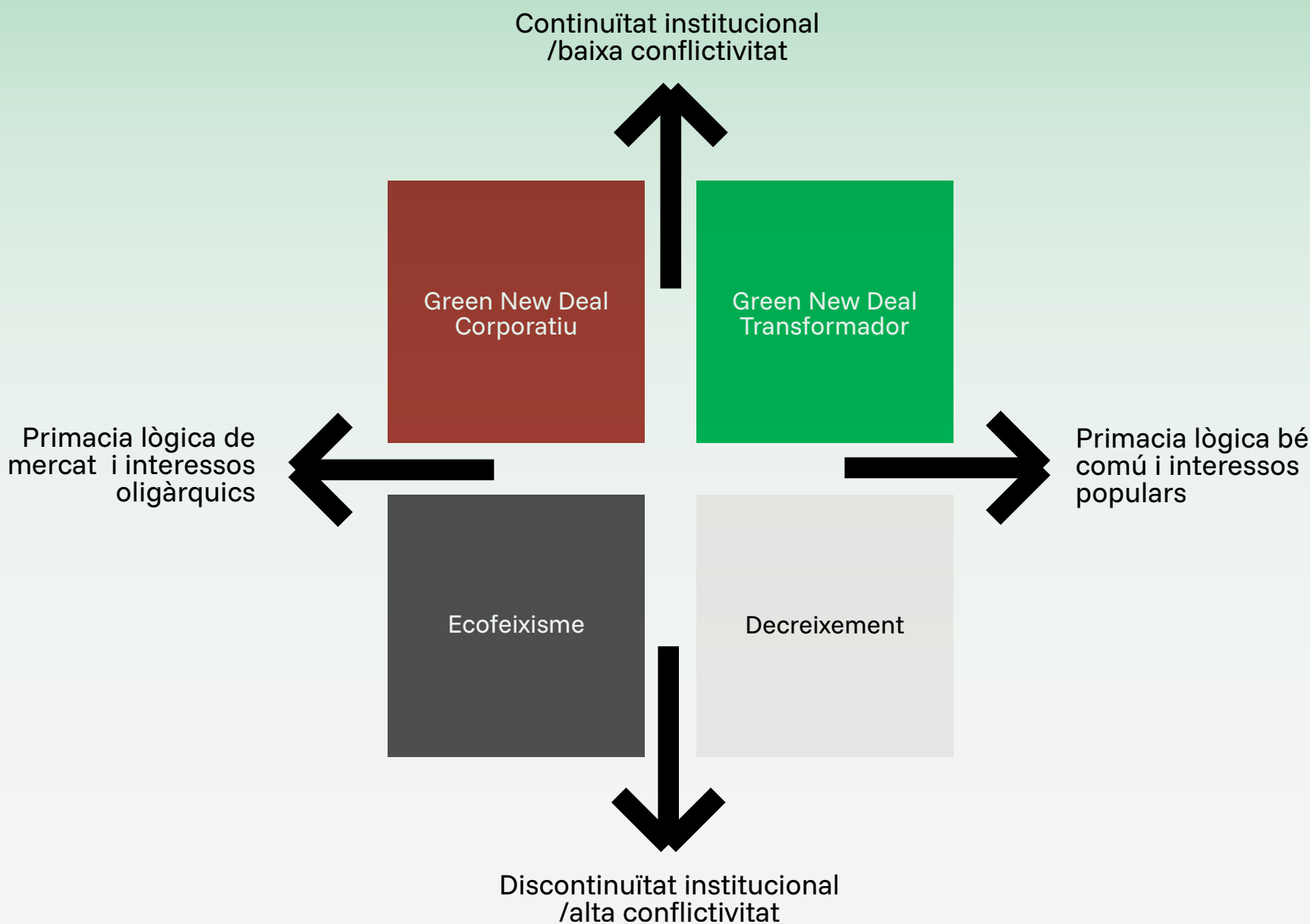
L'aplicació d'aquest mètode va donar com a resultat la formulació de 12 missions i 48 accions estratègiques orientades al 2030. Malauradament, el context social i polític no van permetre la implementació de l'estratègia definida en aquest procés, principalment perquè el projecte es va publicar poques setmanes abans de les eleccions municipals i, malgrat que els resultats van contribuir al debat polític local, no va haver-hi continuïtat.

Taula 05: Cas 5. Agitar la conversa sobre la crisi ecosocial i la campanya Futurs (im)Possibles

La campanya Futurs (im)Possibles³⁰, impulsada per la Xarxa d’Economia Solidària i Coòpolis - l’Ateneu Cooperatiu de Barcelona, va començar el setembre de 2022 com una invitació col·lectiva a debatre i imaginar el futur de Catalunya a vint anys vista davant la crisi ecosocial. El seu objectiu principal era animar el teixit de l’economia social i solidària i els moviments socials a prendre la iniciativa en el context postpandèmia, i generar una conversa que permetés establir uns objectius comuns per impulsar la transició ecosocial a Catalunya.

La metodologia principal utilitzada per la campanya van ser els tallers d’escenaris de futur: es van formar a una vintena de facilitadores vinculades al teixit cooperatiu i, en dos anys, es van fer 25 tallers amb la participació d’unes 600 persones arreu de Catalunya.

En aquests tallers es va treballar sempre amb quatre escenaris predeterminats (descrits inicialment per Conchi Piñeiro i Jose Luís “Kois” Casadevante, de les cooperatives Altekio i Garua respectivament). Tal com es veu a la imatge, els escenaris treballats eren **l’ecofeixisme**, el **Green New Deal corporatiu**, el **Green New Deal transformador** i el **decreixement**.

30 <https://futursimpossibles.org/>

De l'anàlisi dels resultats de tots aquests tallers, Rubèn Suriñach i Eva Vilaseca plantegen aquesta reflexió³¹.

“A la majoria dels tallers realitzats, no es dibuixa una transició ordenada i tranquil·la, sinó que es preveu un camí rocós en què les disruptcions ambientals derivades de la crisi ecològica marcaran el terreny de joc. (...) es preveu marcada pels estralls socioeconòmics derivats de l'agudització dels efectes del canvi climàtic i la crisi de recursos. Ho veiem avui, amb la crisi de l'aigua que pateix Catalunya, i com això genera un conflicte social i un debat públic sobre les prioritats públiques. Així doncs, aquesta relació entre disruptors ambientals, crisi socioeconòmica i malestar social és molt clara. El que no és tan clar –i aquí ve la dimensió sociopolítica– és què resultarà del malestar social que es generi: què pot fer que la indignació derivada de l'empitjorament de les condicions de vida que ens portarà la crisi ecològica ens condueixi cap a un escenari ecofeixista o cap a un gran Pacte Ecosocial? Quins són els principals condicionants psicosocials, econòmics, polítics i culturals que ens poden portar a respostes discriminatòries i elitistes, o a un aprofundiment democràtic?”

Aquest enfocament estratègic ha permès reforçar les capacitats estratègiques, tant dels actors que han participat a cada un dels tallers amb enfocament territorial com també al conjunt d'espais representatius de l'economia social i solidària, la justícia global i l'ecologisme. De fet, a partir de l'anàlisi dels tallers, es plantegen aquests cinc eixos estratègics per empènyer la transició ecosocial:

- ➔ Mobilització, denúncia i resistència
- ➔ Incidència institucional i sobre els marcs normatius
- ➔ Construcció d'alternatives econòmiques (reforçant l'ESS)

31 SURIÑACH, R.; VILASECA, E. (2024). “Viatjar al futur per a transformar el present”, Futurs (im)possibles. *Propostes i imaginaris per una transició ecosocial*. Sant Cugat: Pol·len Edicions i Escola de Transicions, pàg. 292-310.

- ➔ Reforç del teixit i la governança comunitària
- ➔ Construcció d'un nou sentit comú ecosocial (canvi cultural a gran escala)

És difícil discernir l'impacte que va tenir aquesta campanya sobre l'articulació i reforç del “moviment ecosocial” a Catalunya, però és cert que, arran de la campanya i les relacions que s'hi generen, apareixen nous actors i instruments per incidir en el debat públic i intervenir estratègicament en la transició ecosocial en què destaca l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial (l'ACTE)³². L'ACTE es crea el 5 de juliol de 2023, cinc mesos després de la celebració del Fòrum per la Transició Ecosocial (vertebrat al voltant dels cinc eixos anteriors)³³, amb la idea de generar un front comú conformat per una diversitat de moviments, col·lectius i persones que comparteixin l'ambició i el desig d'empènyer una transició ecosocial a Catalunya. Un dels esperits fundacionals de l'ACTE té a veure amb l'anticipació estratègica i l'adaptació, ja que es concep com un espai d'intervenció política flexible i capaç de gestionar de manera intel·ligent la incertesa i els moments de disrupció per fer que, dels conflictes socials, n'emergeixin sortides emancipadores.

³² <https://assembleaecosocial.cat/>

³³ <https://futursimpossibles.org/forum/>

B) Treball per reptes i creació d'agendes compartides

Com ja esmentàvem al punt anterior, la proposta de missions orientades a reptes de Mariana Mazzucato ha revitalitzat el debat sobre les polítiques públiques i el rol de les administracions en l'abordatge dels reptes socials. Darrere la dimensió metodològica, subjau la idea de l'**Estat emprenedor**, és a dir, que les institucions públiques tenen un paper molt rellevant a l'hora d'orientar el desenvolupament econòmic, orientar i delimitar els mercats i la iniciativa privada, i catalitzar les innovacions disruptives a través de la inversió pública i l'assumpció de riscos.

Aquesta mirada, enfocada a les polítiques municipals, es podria traduir en la idea d'un **municipi o ajuntament emprenedor**, que podem descriure en aquests termes:

La funció d'un govern local no es limita a prestar serveis o corregir fallades de mercat, sinó que pot orientar estratègicament la transformació ecosocial del territori mitjançant la creació de capacitats públiques, la mobilització d'actors diversos, l'assumpció de riscos, l'experimentació i la configuració de nous ecosistemes econòmics i institucionals.

En l'enfocament de l'Estat emprenedor, hi ha un debat sobre els lideratges, la gestió del conflicte i la creació de legitimitats. Així, alguns autors destaquen que la proposta de Mazzucato té poc en compte les

relacions de poder i els conflictes polítics en la definició de les missions; que sovint es fonamenta excessivament en la mirada d'experts i perfils tècnics (i, per tant, peca d'un **lideratge tecnocràtic**) i que posa poca atenció en els mecanismes de participació i deliberació democràtica.

Tenint en compte aquestes potencials limitacions, val la pena entendre i aprofundir en la proposta de missions orientades a reptes de Mazzucato. El focus es posa en un repte a resoldre i es genera un procés d'articulació d'actors al voltant de la resolució del repte en qüestió. En aquest tipus de treball, a més de la identificació dels reptes, és clau que es generin **espais de deliberació amplis i plurals** que facin que les propostes que emergeixen tinguin un **ampli consens** i, per tant, gaudeixin de molta legitimitat social. A Catalunya, la incitativa més destacada partint del lideratge institucional és el treball d'**agendes compartides** de RIS3CAT (l'Estratègia per a l'Especialització Intel·ligent de Catalunya 2030, de la Generalitat de Catalunya); l'expliquem a la **taula 6**.

Aquesta idea de generar *grans pactes* i tenir una gran conversa ressona amb processos que s'han donat a Catalunya i l'Estat espanyol per a l'abordatge de la crisi ecosocial, però en aquest cas impulsades per actors de la societat civil. Els casos que ens semblen més destacats, per la seva intersecció directa amb la idea de transició ecosocial, és la proposta de **pactes ecosocials** de l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial (vegeu taula 6), en part inspirada pel procés de **La Gran Conversación** impulsat pel Foro Transiciones³⁴.

34 BRASERO, A.; FERNÁNDEZ CASADEVANTE, J. L.; HERRERO, Y.; PARIENTE, H. (2024). *Transición Ecosocial Justa. Desde el desánimo a la esperanza activa*. Madrid: Foro de Transiciones, FUHEM Ecosocial. Disponible aquí: <https://blogs.fuhem.es/forotransiciones/wp-content/uploads/sites/51/2024/10/Transicion-Ecosocial-Justa-FINAL-INTERACTIVO.pdf>

Taula 06: Cas 6. Les Agendes Compartides, de RIS3CAT

Les agendes compartides s’han situat com a enfocament metodològic principal, en el marc de l’Estratègia per a l’Especialització Intel·ligent de Catalunya 2030 de la Generalitat de Catalunya (RIS3CAT), com una eina per afrontar reptes complexos de la societat, com el canvi climàtic o l’exclusió social, amb un enfocament territorial.

Les agendes compartides s’articulen com a processos d’acció col·lectiva basats en la col·laboració de la quàdruple hèlix (administració, empresa, acadèmia i societat civil) per transformar un sistema territorial cap a la sostenibilitat. Els impulsors defineixen la metodologia amb la idea de “pensar com un sistema, actuar com un emprenedor”.

Aquest enfocament es desplega en tres passos bàsics:

1. **Entendre el repte i preparar els fonaments:** consisteix a delimitar el repte territorial vinculat als ODS, crear un grup promotor de persones compromeses i definir una visió de futur compartida. En aquesta fase, és clau el mapatge de forces (estructurals, actitudinals i transaccionals)³⁵ i d’actors per identificar els punts palanca on actuar.
2. **Codissenyar i provar solucions:** es creen espais de trobada per dissenyar i implementar experiments o projectes pilot. L’objectiu és provar idees a petita escala per aprendre dels impactes abans d’implementar-les a gran escala.
3. **Assolir impacte sistèmic:** es focalitza a reproduir i escalar les solucions d’èxit per accelerar la transició cap a la sostenibilitat.

La governança d’aquestes agendes és multinivell i flexible, generalment amb un comitè estratègic que lidera la visió i una oficina tècnica que facilita la participació, gestiona el monitoratge per a l’aprenentatge i capta recursos.

³⁵ Fernández Sirera, T., & Romagosa, M. (2020), *L’articulació d’agendes compartides per a la sostenibilitat i el canvi social. Una contribució des del territori al debat de la UE sobre les transicions cap a la sostenibilitat*, Monitoratge de la RIS3CAT, núm. 8, Barcelona: Generalitat de Catalunya. Disponible a: <https://fonseuropeus.gencat.cat/web/.content/ris3cat/documents/monitoratge/08-monitoratge-ris3cat-agendes-compartides.pdf>.

En el context de la RIS3CAT, les agendes compartides s'han impulsat a través d'instruments com els Projectes d'Especialització i Competitivitat Territorial (PECT), que després han derivat en diferents formes d'institucionalització i desplegament operatiu en funció del context. Vegem-ne tres exemples:

1. **Agenda compartida de Terres de Lleida, Pirineu i Aran:** aquesta agenda posa el focus en la transformació del model agroalimentari actual cap a la **bioeconomia circular** per lluitar contra la despoblació i generar noves cadenes de valor basades en recursos endògens. Està liderada per la Diputació de Lleida, amb la participació de municipis, la Universitat de Lleida i associacions de ramaders i agricultors, i destaca la creació del **BIOHUBCAT** (<https://biohub.cat/>), un servei per facilitar la generació de valor econòmic a partir de recursos orgànics renovables a Catalunya.
2. **Agenda compartida de la UAB (Àmbit B-30):** aquesta agenda buscava articular un ecosistema de recerca i innovació responsable per impulsar la transició cap al **residu zero** i l'economia circular en l'eix industrial de la B-30. Estava promoguda per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), amb el HubB30, l'Eurecat i ajuntaments com Mollet o Cerdanyola. A la pràctica, a dia d'avui, la principal iniciativa activa són els laboratoris d'innovació oberta de la **UAB (UAB Open Labs)**, enfocats a la innovació digital, el disseny i l'economia circular.
3. **Agenda compartida del Bages:** en aquest cas, el focus és totalment diferent: s'enfoca en el repte de l'**envelliment i la dependència** mitjançant la transformació dels serveis de salut i socials, creant noves oportunitats basades en tecnologia. En aquesta agenda està implicada inicialment la Fundació Universitària del Bages (FUB), l'Ajuntament de Manresa, el Consell Comarcal, hospitals i la Cambra de Comerç. Després de l'impuls inicial a través del Projecte d'Especialització i Competitivitat Territorial (2019 a 2022), els objectius de l'agenda compartida s'integren a la política pública municipal, mitjançant la signatura d'Acord Marc de col·laboració per a l'impuls de l'Agenda Compartida de Salut i Social de Manresa-Bages (2023) i la integració de l'Agenda Compartida al **Pla local de Persones Grans de Manresa 2025-2028**.

Taula 06: Cas 7. Els pactes ecosocials de l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial

El Pacte per la Sobirania Alimentària es defineix com el primer dels quatre pactes sectorials de l'Assemblea Catalana per la Transició Ecosocial (ACTE), dissenyat com un procés de construcció col·lectiva per reorganitzar la producció i el consum a Catalunya.

- ➔ Fase 1: diagnosi i coneixement previ. No es parteix de zero, sinó que s'ha fet un buidatge sistemàtic de propostes d'una trentena d'entitats (com Unió de Pagesos, Greenpeace o Ecologistes en Acció) per identificar conflictes i punts de partida.
- ➔ Fase 2: assemblees territorials de conflicte. S'han organitzat quatre trobades descentralitzades per abordar tensions específiques segons el territori:
 - Lleida (Bellpuig): centrada en la precarietat de la pagesia i la transició agroecològica.
 - Baix Llobregat (Cornellà): enfocada al dret a l'alimentació sana i l'accés universal.
 - Camp de Tarragona (la Selva del Camp): debat sobre l'especulació de la terra i l'aigua en plena crisi hídrica.
 - Osona (Vic): dedicada a la reconversió de la indústria càrnia i el model de ramaderia intensiva.
- ➔ Fase 3 i 4: validació i incidència. El procés culmina en un fòrum social (21 de març de 2026) per consensuar el programa final, que integrarà una futura ILP i amb una estratègia conjunta per a la transició alimentària.

Els resultats no són només teòrics, sinó que es materialitzen en un programa de deu propostes prioritàries que actuen de forma retroalimentada.

Mesures econòmiques i de suport a la pagesia

- ➔ Garantia de preus justos: creació d'una Taula Nacional de l'Alimentació per fixar preus de referència que cobreixin els costos de producció i una Entitat Pública de Compres a Mercabarna per intervenir en el mercat quan hi hagi abusos de l'oligopoli.
- ➔ Renda Pagesa Jove (RPJ): una assignació mensual equivalent al 70% del salari mínim interprofessional (SMI) per a productores i productors de fins a 40 anys (o nous projectes) per facilitar el relleu generacional i la transició agroecològica.
- ➔ Xarxa d'Oficines de Relleu Agrari: infraestructura publicocooperativa per gestionar bancs de terres, acompanyar noves incorporacions i protegir el sòl agrari davant l'especulació.

Transformació del model de distribució i consum

- ➔ Seguretat social alimentària (SSA): implementació d'una “targeta vital” que garanteixi universalment 150 euros mensuals per a la compra d'aliments bàsics, de proximitat i ecològics en establiments homologats.
- ➔ Xarxa distribuïdora i de canals de venda: Creació d'infraestructures logístiques de gestió publicocooperativa i impuls de supermercats públics en “deserts alimentaris”.
- ➔ Compra pública del 75%: obligació que la contractació alimentària de l'administració (escoles, hospitals) provingui de producció catalana, amb un mínim del 30% ecològic el 2030.

Sostenibilitat i reconversió sectorial

- ➔ Reconversió de la indústria càrnia: pla per reduir la cabana porcina intensiva en un 50% el 2035, acompanyat d'una moratòria a noves macrogranges i d'una taxa ambiental per internalitzar els costos climàtics del model integrat.
- ➔ Nova política de l'aigua: planificació que prioritzi la producció d'aliments per al consum local i els cabals ecològics per davant d'usos lúdics o turístics.

Més enllà de les mesures concretes, el projecte ha aconseguit generar aliances estables entre el món rural i urbà, i articular un nou imaginari de futur basat en el control col·lectiu de l'alimentació.

C) Els punts d'entrada estratègics per a la democratització econòmica

Un tercer enfocament que creiem que pot aportar molt valor en l'aterratge del postcreixement a les polítiques públiques municipals és la mirada del municipalisme radical. Des d'aquesta mirada, es valora que el municipalisme té un potencial molt gran com a eina estratègica per a la transformació socioeconòmica a escala local. Així doncs, l'escala local no és només un espai de gestió administrativa, sinó un **punt d'entrada estratègic** per disputar l'espai i construir alternatives a les dinàmiques dominants des de la proximitat. Segons els seus promotors, aquesta proximitat³⁶ permet, principalment, això:

Polititzar les relacions quotidianes (política de proximitat): per transformar el sistema, no cal posar el focus únicament en els grans centres de poder globals, sinó que ens podem enfocar en els espais on les persones ja mantenen relacions quotidianes molt intenses (habitatge, mobilitat, cures, alimentació, espai públic...). Aquestes relacions estan avui organitzades de manera contradictòria: generen interdependència però també individualització a través de les lògiques de mercat. Les polítiques municipals permeten intervenir en aquests espais de proximitat per reconfigurar progressivament aquestes relacions cap a formes més cooperatives, democràtiques i comunitàries, i convertir la vida quotidiana en el principal terreny de la transformació sistèmica.

Política prefigurativa: la idea de posar en pràctica “aquí i ara” les relacions i estructures que es desitgen per al futur, i actuar com un laboratori de la societat postcapitalista. El municipalisme permet, per tant, construir en el present institucions, pràctiques i formes de relació coherents amb la societat futura desitjada, entenent que els mitjans emprats per al canvi han d'anticipar els valors i les formes d'organització que es volen assolir. Sumat a la idea de política de proximitat, podem dir que l'experimentació de les formes de vida i pràctiques socials alternatives en el dia a dia permet connectar-nos amb el futur i un horitzó desitjable.

Estratègia de “doble poder”: l'estratègia de doble poder consisteix a transformar la societat actuant simultàniament des de les institucions públiques i des de les iniciatives autònomes de la societat civil, i així reforçar la capacitat de totes dues per impulsar el canvi. Les institucions públiques proporcionen recursos, capacitat reguladora i legitimitat, mentre que les organitzacions comunitàries aporten autonomia, innovació social i capacitat de mobilització. L'objectiu no és substituir un poder per l'altre, sinó generar una relació de reforç mutu que amplii progressivament la capacitat democràtica de la societat. La possibilitat d'implementar aquesta doble estratègia requereix un diàleg i un reconeixement mutu entre els actors de “dins” i els de “fora” que sovint és difícil d'assolir.

36 ROTH, L.; RUSSELL, B.; THOMPSON, M. (2023) “Politicising proximity: Radical municipalism as a strategy in crisis”, *Urban Studies*, 60(11), 2009-2035.

Laura Roth, Bertie Russell i Mathew Thompson fan una síntesi interessant d'aquest potencial, especialment en el context de les transicions:

“L’estratègia (municipalista) aposta per intervencions que, més o menys, funcionen dins les limitacions actuals, però que ahora creen ‘camins de transició’ cap a futurs alternatius. Això situa el municipalisme radical de ple en l’àmbit de l’experiència viscuda, la vida quotidiana i el ‘quotidià urbà’: un espai configurat pels rituals diaris, les energies libidinals i els desitjos tant privats com col·lectius.”

Des d’aquesta mirada han proliferat els darrers anys algunes experiències interessants, sobretot vinculades a les polítiques de desenvolupament econòmic local, la gestió de l’espai públic i els comuns urbans, i que situen la democràcia econòmica i els models de gestió híbrids entre el sector públic, el cooperativisme i les comunitats com a eixos sobre els quals fer pivotar el model de desenvolupament. Expliquem els casos de les poblacions d’Hernani i Preston (Regne Unit) al requadre.

En ambdós casos, la idea de punts d’entrada estratègics funciona com a via per obrir escletxes i augmentar les condicions de possibilitat. Aquests punts d’entrada estratègics són el que podríem entendre com a **projectes tractor**: projectes que tinguin un efecte demostratiu, és a dir, que mostrin que impulsar la transició ecosocial no és tan sols una qüestió de sensibilització o de canvi de valors, sinó que implica canvis materials i infraestructurals i, per tant, té impactes sobre l’accés a béns, serveis,

treball, espais físics, etc. A la guia *L’economia social i solidària: instrument per a la transició ecosocial als municipis*, es defineixen els projectes tractors d’acord a aquestes característiques:

- ➔ Escala: són projectes que intenten fer un salt d’escala en volum de recursos i persones involucrades i, per tant, també en l’assumpció de riscos.
- ➔ Espai físic: són projectes que han de materialitzar-se en un espai físic per poder tenir l’efecte demostració i fer palpables els canvis materials.
- ➔ Treball: són projectes que tenen un impacte sobre l’ocupació, en termes de creació d’activitat econòmica i llocs de treball.
- ➔ Necessitats: són projectes que donen resposta a necessitats de les persones, especialment de la ciutadania menys sensibilitzada i/o en situacions de vulnerabilitat.
- ➔ Efecte d’arrossegament: són projectes que, pel seu volum econòmic i/o comunitari, arrosseguen altres actors i persones i impulsen un cercle virtuós d’activitat cooperativa/comunitària.
- ➔ Multipropòsit: són projectes que no responen només a un sol objectiu, sinó que cobreixen diversos objectius ahora i, en conseqüència, no estan encasellats en una àrea o departament.

Taula 06: Cas 8. La planificació público-econòmico-comunitària d'Hernani Burujabe³⁷

Hernani és un municipi de poc menys de vint mil habitants de la província de Guipúscoa, al País Basc. L'any 2021 es presenta públicament el projecte Hernani Burujabe, sota el lema “Recuperem la nostra sobirania!”, amb l'objectiu de recuperar la sobirania territorial, entesa com “un enfrontament a la governança neoliberal mitjançant la confluència del govern local, la societat civil organitzada, la comunitat i els agents econòmics en noves estructures i institucions polítiques, amb l'objectiu d'autogovernar el territori de manera directa i democràtica”³⁸.

Aquesta experiència pivota sota la idea de planificació público-econòmico-comunitària (PEC), com a marc d'acció que articula les xarxes de l'economia social i solidària (ESS), el teixit social, polític i cultural, i els poders públics.

A Hernani, l'àrea de desenvolupament local de l'Ajuntament impulsa una arquitectura organitzativa enfocada a definir col·lectivament les necessitats del municipi i la recuperació de sobiranies en diferents àmbits (inicialment energia, alimentació, cures, moneda, telecomunicacions, comerç, habitatge, treball i biodiversitat).

Aquesta arquitectura política es basa en els elements següents (vegeu diagrama):

- ➔ **Taules sectorials.** Les comissions inclouen les iniciatives econòmiques impulsades al llarg de la cadena productiva de cadascun dels sectors, així com el regidor o regidora responsable i el personal tècnic municipal vinculat al sector corresponent. La funció de la comissió és dissenyar el pla sectorial, que inclou els objectius del sector, els projectes que s'han de dur a terme i una estimació dels recursos necessaris, així com els indicadors d'avaluació.
- ➔ **Fòrum de les Sobiranies.** Està format per representants de les iniciatives econòmiques impulsades en cadascun dels sectors, així com per representants de la societat civil organitzada. És l'espai d'autoorganització popular de l'economia, així com l'espai per incorporar de manera integrada i coherent la dimensió política del procés d'ampliació de la sobirania en cadascun dels sectors.

³⁷ <https://hernaniburujabe.eus/>

³⁸ EGIA-OLAIZOLA, A.; VILLALBA-EGUILUZ, U.; GAINZA, X. (2025). “Beyond the New Municipalism: Towards Post-Capitalist Territorial Sovereignty in the Case of Hernani Burujabe”, *Antipode*, 57(4), 1448-1469.

→ **Consell de les Sobiranes.** Format pels tres àmbits (institucional, econòmic i sociocomunitari) implicats en el marc de la planificació PEC, constitueix el màxim òrgan de planificació i presa de decisions. És l'espai que articula els plans sectorials en un pla integrat, i on s'identifiquen les prioritats i s'assignen els recursos a cadascun dels sectors. Aquest consell s'ha creat mitjançant un procés participatiu que ha definit el sistema de presa de decisions, així com la composició i el sistema de selecció dels membres i representants d'aquest òrgan (incloent-hi els barris, les associacions veïnals, els moviments socials, etc.).

Pel que fa al procés de planificació, en primer lloc s'identifiquen les necessitats dels barris mitjançant assemblees ciutadanes organitzades per una associació comunitària transversal (es va crear al 2022, amb l'objectiu específic de canalitzar les necessitats de la ciutadania a cadascun dels consells). Posteriorment, aquestes necessitats es treballen a les taules sectorials, on es proposen projectes i se'ls assigna un pressupost, que s'incorpora a cada pla sectorial (energia, alimentació, etc.). Un cop elaborats tots els plans sectorials, es convoca una reunió del Consell de les Sobiranes, en què es presenten tots els plans i s'inicia un procés de deliberació en què es debaten i decideixen les prioritats i s'assignen partides del pressupost públic.

Mitjançant aquest procés de planificació PEC, s'han desplegat diversos projectes en els sectors estratègics inicials. Així, en el sector alimentari, s'ha creat una associació de productors, amb una desena de productors actius del municipi; s'ha impulsat un obrador amb cuina central per als productors locals, que dona feina a deu persones (amb criteris d'inclusió sociolaboral), i s'ha acompanyat la cooperativa de consumidors a obrir una botiga per a la comercialització de producte local.

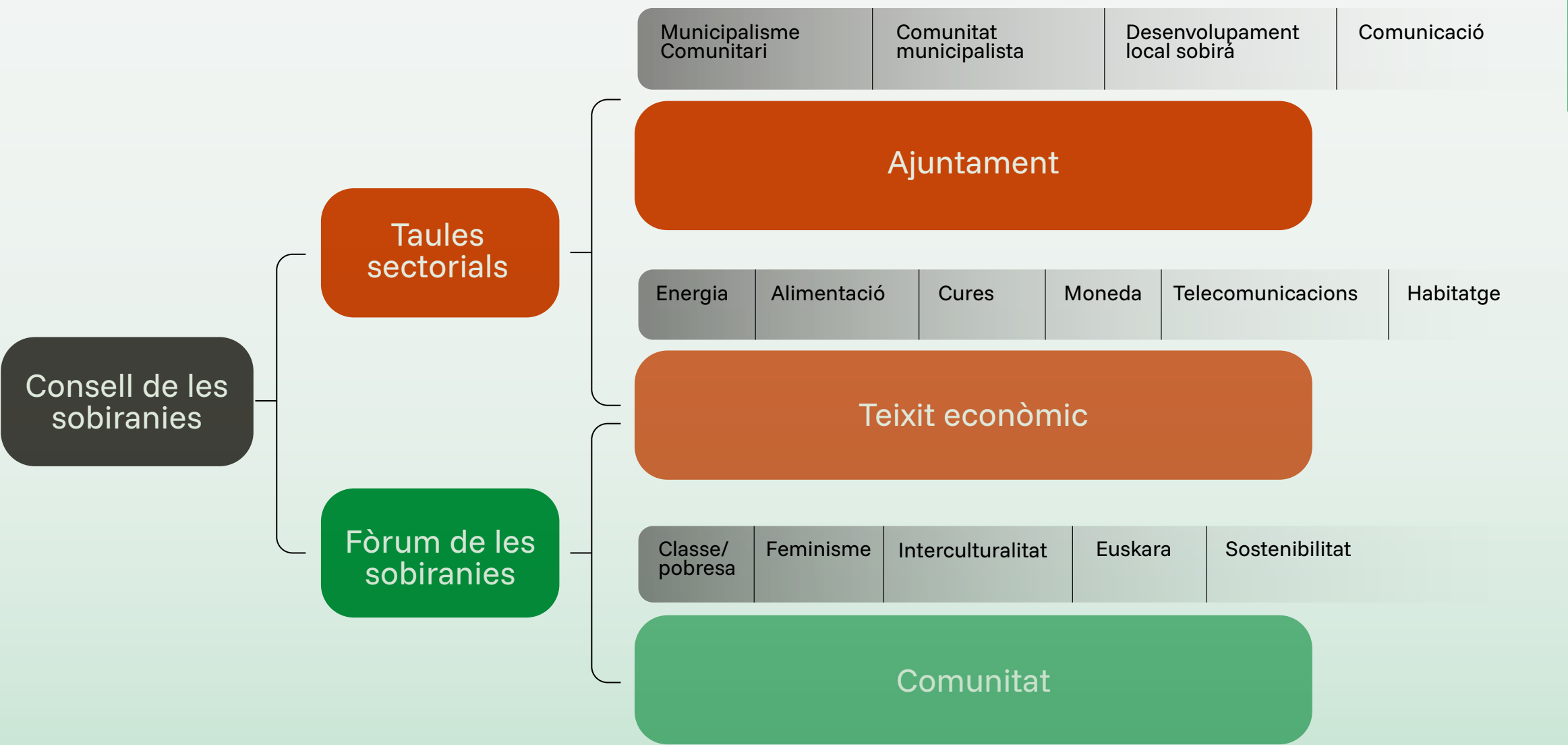
Pel que fa al sector energètic, s'ha creat una comunitat energètica local en forma de cooperativa integrada, en la qual participen ciutadans, associacions, empreses i el mateix Ajuntament.

En el sector de les cures, s'ha impulsat una cooperativa formada per dones migrants que ja treballaven en el sector, en alguns casos de manera informal. També existeix un conveni per desenvolupar un projecte de cures comunitàries, i un altre per detectar a treballadores en situació irregular i oferir-los un acompanyament integral (servei d'atenció a cuidadores).

Un dels principals reptes identificats en aquest procés és la participació, tant pel que fa a la diversitat (es reproduïx el perfil de participant blanc de classe mitjana), com per la seva intensitat (fatiga de participació). Pel que fa als condicionants a l'hora de

pensar en la rèplica d'un model similar a altres municipis³⁹, és important tenir en compte tres característiques clau d'Hernani⁴⁰:

- L'existència d'un model històric de participació ciutadana del govern municipal, basat en comissions ciutadanes sectorials (igualtat, joventut, etc.) i en l'experiència dels pressupostos participatius duts a terme entre 2011 i 2020.
- L'existència d'un sistema local de producció d'economia social i solidària (ESS), amb experiències cooperatives en sectors estratègics (cures, energia i alimentació).
- L'existència d'una majoria absoluta de la mateixa formació política (EH Bildu) des del 2011.

L'arquitectura política del model de planificació de l'PEC (font: Hernani Burujabe; traducció pròpia dels autors)

39 Especialment en el context català, ja que en el context basc ja existeixen algunes rèpliques, com el cas d'Oiartzun (<https://oiartzunburujabe.eus/>) i Udalbitza (<https://www.udalbiltza.eus/aholkularitza/>), però comparteixen característiques de context similars a Hernani.

40 EGIA-OLAIZOLA, A.; VILLALBA-EGUILUZ, U.; GAINZA, X. (2025). "Beyond the New Municipalism: Towards Post-Capitalist Territorial Sovereignty in the Case of Hernani Burujabe", *Antipode*, 57(4), 1448-1469.

Taula 06: Cas 9. L'experiència de Community Wealth Building a la ciutat de Preston (Regne Unit)

Community Wealth Building (CWB) és un enfocament de desenvolupament econòmic local articulat al voltant de la idea de democràcia econòmica, que conceptualitza el 2013 el think tank The Democracy Collaborative⁴¹:

“Community Wealth Building posa l'accent en la importància de situar el control de la riquesa en mans de formes empresarials arrelades localment, amb la propietat en mans dels agents de la comunitat, mitjançant diverses formes de propietat, entre les quals s'inclouen la propietat cooperativa, dels treballadors, pública o sense ànim de lucre. La propietat comunitària permet reinvertir els beneficis localment i, per tant, redueix la fuga financera fora de les comunitats.”

Podríem dir que l'objectiu és passar d'un model d'extracció de valor, en què la riquesa generada localment s'escapa cap a mercats i actors externs, a un model de recirculació i apropiació comunitària de la riquesa. Aquesta idea no és nova (trobem antecedents com el projecte Plugging the leaks, de la New Economics Foundation, també al Regne Unit),⁴² però el que és innovadora és l'estratègia d'implementació: la utilització de les institucions àncora (anchor institutions) com a punts d'entrada estratègics.

Les anomenades **institucions àncora** són grans organitzacions públiques o parapúbliques amb una presència física estable i una missió vinculada al territori: els serveis de salut, les administracions locals, les universitats i altres institucions amb una elevada capacitat de compra, ocupació i gestió d'actius. La seva permanència al territori les converteix en actors clau per orientar els fluxos econòmics cap a la comunitat.

⁴¹ GUINAN, J.; O'NEILL, M. (2019). *The Case for Community Wealth Building*, Cambridge: Polity.

⁴² WARD, B.; LEWIS, J. (2002). *Plugging the Leaks: Making the Most of Every Pound That Enters Your Local Economy*, London: New Economics Foundation. Disponible a: <https://neweconomics.org/uploads/files/plugging-the-leaks.pdf>.

Els cinc pilars de l'estratègia de CWB

Segons Guinan i O'Neill⁴³, el model s'articula al voltant de cinc estratègies complementàries:

1. Contractació local i progressiva: utilitzar la capacitat de compra de les institucions àncora per afavorir proveïdors locals i generar valor social i ambiental.
2. Ocupació justa: millorar salaris i condicions laborals i facilitar l'accés a l'ocupació de col·lectius desfavorits.
3. Propietat inclusiva: fomentar cooperatives, empreses socials i models de propietat de les persones treballadores per democratitzar la propietat de l'economia local.
4. Ús social de la terra i dels actius: orientar els edificis, terrenys i altres actius de les institucions àncora cap a finalitats socials i ambientals.
5. Finances arrelades: canalitzar el crèdit i la inversió cap a l'economia real del territori mitjançant instruments financers vinculats a la comunitat.

Aquests mecanismes busquen, en conjunt, fer més densos els circuits econòmics locals i evitar la fuga de valor, reforçant alhora la capacitat de controlar i incidir sobre l'economia per part de la comunitat.

El cas de Preston, la ciutat “ultralocalista”

L'experiència de Preston, una ciutat de 140.000 habitants situada al nord d'Anglaterra, constitueix un dels casos més coneguts d'aplicació del CWB. A principis de la dècada de 2010, la ciutat estava estancada econòmicament després de l'abandonament d'un projecte de regeneració econòmica que preveia una inversió de 700 milions de lliures. Una anàlisi de 2013 va mostrar que, dels 750

43 GUINAN, J.; O'NEILL, M. (2019). *The Case for Community Wealth Building*, Cambridge: Polity.

milions de lliures gastats per les institucions àncora ubicades a la ciutat, només un 5% es retenia a Preston i un 39% a Lancashire (la seva província), cosa que evidenciava una important fuga de valor de l'economia local.

Davant d'aquesta situació, el Consell Municipal de Preston va començar a utilitzar la contractació pública com una palanca de desenvolupament econòmic local. El procés es va basar en quatre actuacions principals:

1. Diagnosticar els fluxos de despesa de les institucions àncora.
2. Treballar amb proveïdors locals i responsables de compres per identificar i eliminar barreres a la contractació local.
3. Incorporar criteris de valor social en la contractació pública.
4. Fragmentar grans contractes per facilitar l'accés de les PIME locals.

Com a resultat, entre 2012/13 i 2016/17 la despesa retinguda a Preston va passar del 5% al 18,2%, de 38,3 a 112,3 milions de lliures. A escala de Lancashire, la retenció va augmentar del 39% al 79,2%. De fet, l'any 2018, Preston va ser anomenada la ciutat “més millorada” del Regne Unit, segons un estudi que avalua la qualitat de vida a les ciutats britàniques, en part atribuït a la seva “política econòmica ultralocalista”.⁴⁴

Segons un estudi fet el 2025, l'estudi del cas de Preston mostra una forta vinculació entre contractació local i economia social: a Preston, una proporció significativa dels contractes locals es van adjudicar a organitzacions benèfiques i del tercer sector.

A l'hora de pensar en l'aplicació d'aquest enfocament al context català i estatal, cal tenir present que la contractació pública té un marc legal molt restrictiu, ja que el principi de no-discriminació territorial establert pel marc de lliure concurrència de la Unió Europea dificulta enormement la discriminació a favor d'empreses locals en els contractes públics. També és molt important, tal com apunten des de l'experiència de Preston, acompanyar a la construcció de capacitats per part del teixit econòmic local per tal de poder assumir determinats contractes.

⁴⁴ <https://www.theguardian.com/politics/2018/nov/01/preston-named-as-most-most-improved-city-in-uk>

Conclusions i recomanacions finals

Conclusions i recomanacions finals

La primera conclusió és que la crisi ecosocial i totes les disruptions que se'n derivin serà el terreny de joc on es donarà la disputa política entre diferents projectes de societat, i no es pot anar a disputar aquesta batalla sense tenir unes propostes consistents d'organització de la vida econòmica i uns imaginaris de futur que la nodreixin. En aquest sentit, volem destacar aquesta aportació del primer capítol:

A l'hora de plantejar processos de transició ecològica, cal assumir el realisme ecològic mentre ens desprem del realisme capitalista per desfermar així el desig i la política utòpica o, com a mínim, per generar processos imaginatius i comprensius d'anticipació estratègica, perquè la gestió d'aquesta anticipació té una força de mobilització que canvia fonamentalment la política global.

Una segona conclusió té a veure amb el ball de conceptes i propostes per abordar la crisi ecosocial. D'una banda, la multiplicitat de propostes la podem entendre com a símptoma que assenyala un gran diagnòstic compartit: la crisi ecosocial com a element sobre el qual fer pivotar les propostes polítiques. De l'altra, és un símptoma de la manca de projectes polítics clars i consistents, o, com a mínim, assenyala la dificultat d'establir consensos en un context de derrota històrica de les esquerres i de postmodernitat. Per això, proposem agafar els dos marcs que creiem que tenen més potencialitat comunicativa i articuladora (més enllà dels matisos conceptuals): postcreixement i transició ecosocial. D'aquesta

manera, podem entendre el **decreixement com la condició material** que han d'afrontar les nostres economies, però a l'hora de plantejar propostes polítiques farem servir **postcreixement i transició ecosocial**, ja que posem el focus en la finalitat (superar l'economia del creixement) i en el procés sistèmic (transició d'un sistema a un altre). De fet, a l'horitzó del postcreixement, s'hi podria sumar el **postcapitalisme**, entès com a forma d'organització socioeconòmica fonamentada en la democràcia econòmica i on les economies pública, cooperativa i comunitària són les formes majoritàries d'organització de l'activitat econòmica i l'assignació de recursos. D'aquesta manera, ens estariem marcant com a objectiu el següent:

Emprendre un procés de transició ecosocial, entès com un procés de canvi sistèmic, que abordi simultàniament el decreixement energètic i material dels nostres metabolismes socials i l'abandonament del capitalisme com a forma d'organització socioeconòmica dominant, per passar cap a un sistema d'organització social postcreixentista i postcapitalista on, per tant, la prosperitat i el benestar ja no estiguin vinculats al creixement econòmic, i la vida socioeconòmica s'organitza a partir d'una pluralitat de formes i de relacions entre l'Estat, les comunitats i les empreses –majoritàriament cooperatives–, en dinàmiques orientades a horitzons de prosperitat i benestar dins dels límits planetaris.

La tercera conclusió o idea força té a veure amb la necessitat de passar dels plantejaments teòrics a eines que ens permetin fer operatiu el postcreixement i accelerar les transicions. En aquest informe, ens enfoquem sobretot a les **polítiques públiques**, especialment les **municipals**. I, de l'anàlisi de les diferents mirades sobre el postcreixement i la transició ecosocial, n'hem derivat sis enfocaments que han d'emmarcar les intervencions des d'una mirada postcreixentista:

Mirada 1: emprendre un decreixement metabòlic (energia, aigua, CO2) dels nostres sistemes econòmics i impulsar la regeneració dels sistemes naturals.

Mirada 2: centrar-se en l'atenció a les necessitats bàsiques i a les tasques que fan possible el sosteniment de la vida.

Mirada 3: trencar les dependències del creixement econòmic, especialment tallant cicles de dependència econòmica i financera.

Mirada 4: construir i alimentar els béns comuns i les economies comunitàries i cooperatives per construir una economia plural.

Mirada 5: impulsar la relocalització de fluxos econòmics i materials i reforçar les condicions de resiliència econòmica i comunitària.

Mirada 6: aprofundir en els models de governança compartida i de coproducció de les polítiques públiques, així com en esquemes de gestió publicocomunitaris.

Aquestes mirades, al seu torn, es poden traduir en criteris que permetin afinar encara més l'adequació de les intervencions que fem als marcs en els quals ens referenciem. Els criteris descrits a la taula 3 són, doncs, una eina pràctica per dotar de més coherència l'horitzó del postcreixement, així com per augmentar capacitat d'impacte de les intervencions en el present. Seria molt interessant incorporar aquests criteris i indicadors derivats en les eines de diagnòstic i mesura del desenvolupament econòmic, ja que aporta una sèrie de dimensions sobre el desenvolupament negligides fins ara.

Els nou criteris per aplicar el postcreixement a les polítiques municipals

Criteri 1: Límits planetaris

- Quin impacte té aquesta política en relació amb la inserció de l'activitat humana dins dels límits planetaris?
- Contribueix la política a reduir o augmentar la pressió sobre els principals límits planetaris (clima, biodiversitat, recursos naturals)?

Criteri 2: Bàsics vitals i justícia social

- Quin impacte té aquesta política en relació amb la garantia d'unes condicions de vida dignes per les persones i la reducció de desigualtats socials?
- Contribueix la política a garantir o a minar els bàsics socials (habitatge, mobilitat, cures, alimentació, energia, participació), o bé reforça dinàmiques de concentració i exclusió?

Criteri 3: Model de gestió i provisió

- Quina lògica socioeconòmica i cultural incentiva o promou aquesta política?
- Promou la política formes d'organització basades en cooperació, comunitat i provisió col·lectiva, o bé en competència mercantil?

Criteri 4: Retorn de la inversió

- Quin tipus d'inversió i retorn social d'aquesta incentiva o promou aquesta política?
- Quin tipus de retorn prioritza la política: retorn financer, retorn social o retorn ecològic?

Criteri 5: Funció dels actius

- Quin tipus d'ús es dona als actius que es generen / implicats en el desplegament d'aquesta política?
- Els actius generats o utilitzats per la política es conceben com a béns públics, comuns o actius privats?

Criteri 6: Local — Global

- Quin tipus de flux de materials, energia i activitat econòmica es promou o s'incentiva amb aquesta política?
- La política redueix o incrementa la dependència de fluxos globals de materials, energia i capital?

Criteri 7: Resiliència

- ➔ Contribueix la política a reforçar les condicions de resiliència davant de la inestabilitat global?
- ➔ Contribueix la política a augmentar la capacitat del municipi d'afrontar crisis climàtiques, energètiques o econòmiques?

Criteri 8: Dependències del creixement

- ➔ Està dissenyada aquesta política assumint un creixement infinit de les principals variables socioeconòmiques?
- ➔ La política és viable sense creixement econòmic continu (població, consum, ingressos fiscals)?

Criteri 9: Governança de les polítiques

- ➔ Quines formes de decisió, participació i control col·lectiu promou aquesta política?
- ➔ Promou la política mecanismes de governança democràtica, participació vinculant i gestió comunitària, o bé concentra la capacitat de decisió en actors institucionals o privats?

La quarta conclusió té a veure amb els processos i la **construcció de legitimitats**. L'anàlisi de la crisi ecosocial ens pot permetre entendre **quan** hem d'intervenir. El postcreixement i la matriu de criteris ens permet entendre sobre **què** hem d'intervenir. Però a l'hora d'impulsar canvis sistèmics, la clau de volta es troba en el **com**, és a dir, la creació de les condicions de possibilitat per impulsar les polítiques postcreixentistes. A més, amb les polítiques ambientals, històricament percebudes com a restrictives o limitadores, és especialment important avançar sobre unes bases sòlides.

En aquest sentit, les tres aproximacions per a la intervenció pública que hem aportat creiem que es poden conjugar de manera virtuosa. Així doncs, ens podem imaginar un esquema integrador entre la governança anticipatòria, el treball per reptes i agendes compartides i els punts d'entrada estratègics del municipalisme radical:

Esquema integrador per a l'impuls de polítiques postcreixentistes:

Governança anticipatòria: permet imaginar i deliberar sobre futurs plausibles, així com crear visions de futur compartides i processos d'empoderament col·lectiu en relació als futurs construïts.

Treball per missions: tradueixen aquests futurs en objectius estratègics compartits. El focus es posa en un repte a resoldre i es genera un procés d'articulació d'actors al voltant de la resolució del repte en qüestió.

Agendes compartides: generar espais de deliberació amplis i plurals que facin que les propostes que emergeixen tinguin un ampli consens i, per tant, gaudeixin de molta legitimitat social.

Ajuntament emprenedor: mobilitza capacitats públiques i recursos per orientar la transformació. La funció d'un govern local no es limita a prestar serveis o corregir fallades de mercat, sinó que pot orientar estratègicament la transformació ecosocial del territori mitjançant la creació de capacitats públiques, la mobilització d'actors diversos, l'assumpció de riscos, l'experimentació i la configuració de nous ecosistemes econòmics i institucionals.

Punts d'entrada estratègics o projectes tractor: enfocar les intervencions en els espais on les persones mantenen relacions quotidianes molt intenses (habitatge, mobilitat, cures, alimentació, espai públic...) per construir en el present institucions, pràctiques i formes de relació coherents amb la societat futura desitjada, entenent que els mitjans emprats per al canvi han d'anticipar els valors i les formes d'organització que es volen assolir.

Doble poder: transformar la societat actuant simultàniament des de les institucions públiques i des de les iniciatives autònomes de la societat civil, reforçant la capacitat de totes dues per impulsar el canvi. Les institucions públiques proporcionen recursos, capacitat reguladora i legitimitat, mentre que les organitzacions comunitàries aporten autonomia, innovació social i capacitat de mobilització.

La combinació de la crisi ecosocial, amb la pujada de l'extrema dreta i els discursos d'odi, ens obliga a donar respostes, de manera urgent, al malestar social i l'angoixa que viu la ciutadania, al mateix temps que fem front a la crisi ecològica. Aquestes respostes no poden quedar-se en la

superfície, sinó que han d'abordar les necessitats materials de la població, ja que són, a la fi, les principals fonts d'angoixa i d'incertesa que ens tenallen cada dia. En paral·lel, cal capgirar el rerefons cultural impregnat d'odi i desesperança que regna, i alimentar imaginaris de futur desitjables que ens permetin alçar la vista i caminar col·lectivament cap a horitzons de prosperitat compartida, cap a horitzons postcreixentistes i postcapitalistes. Esperem que aquest informe contribueixi a fer-ho possible.

